

Коридори Србије

Пројекат Аутопут Коридор X

Оквир за откуп земљишта и расељавање
– ЛАРФ

| 1. јуни, 2018.

Садржај

	Страна
Списак скраћеница	2
Појмовник	3
1 Увод	7
1.1 Принципи и циљеви	12
2 Неусклађеност између законодавства РС и ПР5 у процесу расељавања	16
2.1 Кључна питања	16
2.2 Разлике између законодавства РС и ПР5	16
2.3 ГАП анализа	19
3 Квалификованост, евалуација и право	28
3.1 Особе и субјекти који имају право на надокнаду и помоћ	28
3.2 Крајњи рок	29
3.3 Матрица права	30
4 Механизам за притужбе и правну заштиту	37
4.1 Жалбени поступак	37
5 Израда појединачних РАП (Акционих планова расељавања)	40
5.1 Развој РАП	40
5.2 Циљеви РАП	41
5.3 Одобрење РАП	42
5.4 Примена РАП	42
6 Консултације и објављивање	43
6.1 Јавне консултације	43
6.2 Објављивање докумената	43
7 Мониторинг и евалуација	44
7.1 Институционални мониторинг	44
7.2 Мониторинг процеса расељавања	44
7.3 Мониторинг привременог приступа земљишту за грађевинске радове	46
8 Институционални договори	47
8.1 Остале кључне институције одговорне за примену пројекта	47

8.2 Кључне институције у процесу експропријације земљишта и расељавања

47

Табеле

Табела 1 Гап анализа

Табела 2 Матрица права

Табела 3 Мониторинг одговорности

Табела 4 Кључне институције у процесу експропријације земљишта и расељавања

Изјава о ограничењу одговорности

Овај документ представља додатно обавештење о смерницама за откуп земљишта и расељавање за Програм Аутопута Коридор Х, укључујући деонице финансиране од стране Европске банке за обнову и развој (ЕБРД) који је измењен Уговором о изменама бр.3 Уговора о зајму од 22. септембра 2009. године (К10) између Републике Србије и Европске банке за обнову и развој. Формалне одговорности ЕБРД у том смислу примењују се искључиво на деонице чијем финансирању ЕБРД доприноси у целини или делимично. ЛАРФ (Оквир за откуп земљишта и расељавање) описује политику, процедуре и процесе који ће се следити током Програма и Пројекта током накнаде/расељавања особа погођених пројектом, са или без законског власништва, чије се земљиште/имовина или пословање присвајају ради извршења Програма и Пројекта Аутопут Коридор Х.

Списак скраћеница

Скраћеница	Пун назив
АП	Предметна особа
БоЕ	Корисник експропријације
ЦФД	Централна канцеларија за повратне информације
ЦМ	Катастарске општине
ЕБРД	Европска банка за обнову и развој
ЕУР	Евро
ГорС	Влада Републике Србије
ИФИ	Међународне финансијске институције
КС	Коридори Србије
ЛАРФ	Оквир за откуп земљишта и расељавање
ЛМ	Локална општина
ЛРП	План обнове средстава за живот
МЦТИ	Министарство грађевине, саобраћаја и инфраструктуре
МоФ	Министарство финансија Републике Србије
МоПАЛСГ	Министарство државне управе и локалне самоуправе Републике Србије
НГО	Невладина организација
ПАП	Особа погођена пројектом
ПИУ	Јединица за примену пројекта
ПОС	Специјалиста за односе са јавношћу
ПР5	ЕБРД захтев ПР 5 - Откуп земљишта, присилно пресељење и економско премештање
РАП	Акциони план расељавања
РС	Република Србија
РСД	Српски динар
СИА	Процена друштвеног утицаја
ВГ	Осетљива група

Појмовник

При коришћењу овог документа, следећи појмови дефинисани су на следећи начин:

„Надокнада” - Односи се на било коју и на све исплате извршене у готовини или у натури како би се заменила вредност имовине или присвојених ресурса погођених Пројектом. Надокнада ће се у свим случајевима исплаћивати пре узимања земљишта и имовине у посед. „Уговор о надокнади ” - Односи се на договор о надокнади, на основу Закона о експропријацији, пред општинском управом или пред надлежним судом, који се постиже између корисника експропријације (БоЕ) и власника одузете имовине у виду надокнаде у натури, одређеном износу новчаних давања, међусобним додатних исплата услед разлика у вредности имовине, изградњи прилаза, пролаза и приступних путева некретности, као и у виду других радњи дозвољених законом.

„Крајњи рок” - Датум почетка пописа особа и имовине погођене пројектом. Уколико особа (е) заузимају подручје пројекта после крајњег рока, неће имати право на надокнаду и/или помоћ при пресељавању. Исто тако, непокретна имовина (као што су изграђени објекти, усеви, воћњаци и шуме) утврђена након крајњег рока неће бити надокнађена. Пре пописа, корисник експропријације објављује информацију о крајњем року у локалним новинама, информичући све власнике и кориснике о почетку процеса експропријације. Крајњи рок се такође истиче на огласним таблама у локалним заједницама и релевантним општинама као и на саветодавним састанцима, заједно са пратећим објашњењем. Јавно обавештење биће такође постављено, по потреби, на често посећиваним локацијама широм погођених подручја.

„Економско премештање“ - Обухвата сав губитак имовине или ресурса, и/или губитак приступа имовини или ресурсима који води до губитка извора прихода или средстава за живот као резултат примене Пројекта, без обзира да ли погођене особе морају да се преселе на другу локацију или не. То такође обухвата и приказано смањење у пољопривредним, сточарским, шумским, ловним и риболовним приносима који настају као резултат поремећаја везаних за пројекат и/или услед загађења.

„Експропријација“ - Односи се на одузимање или ограничавање имовинских права над имовином уз надокнаду у складу са тржишном вредношћу имовине.

„Одлука о експропријацији” - Формална одлука надлежне локалне власти, донета у складу са Законом о експропријацији, којом се проглашава експропријација одређене појединачне имовине. Одлука о експропријацији обухвата одређеног корисника експропријације, детаље о имовини која се одузима, идентификацију власника, сврху експропријације, као и број и датум одлуке утврђујући јавни интерес експропријације и назив тела које је донело одлуку, правни лек и обавезе БоЕ.

„Невољно пресељење” - Невољно пресељење односи се и на физичко премештање (пресељење или губитак крова над главом) и економско премештање (губитак имовине или ресурса, и/или губитак приступа имовини или ресурсима који води до губитка извора прихода или средстава за живот) као резултат откупа земљишта везано за Пројекат и/или рестрикција у коришћењу земљишта. Пресељење се сматра присилним када

погођени појединци или заједнице немају права да одбију откуп земљишта или ограничења употребе земљишта, што као резултат има премештање, као у случају законске експропријације; или у свим случајевима

пресељења након преговора, када купац може прибећи експропријацији или наметнути правна ограничења на коришћење земљишта уколико преговори са продавцем буду неуспешни.

„Оквир за откуп земљишта и расељавање ” - Односи се на овај документ који описује свеукупну структуру политике расељавања у оквиру Пројекта.

„Закон о експропријацији” - Односи се на Закон о експропријацији Републике Србије, објављеном у Службеном гласнику РС, бр. 53/95 од 28. децембра, 1995., укључујући измене 23/01 од 6. априла, 2001. (УСС), 20/09 19. марта, 2009. и 55/13 од 25. јуна, 2013.

„Обнова средстава за живот ” - Укључује све напоре које је потребно предузети како би се помогло особама погођеним пројектом (ПАПс) на које је утицало физичко или економско премештање како би се побољшала њихова средства за живот као и животни стандард, или како би се макар вратили на ниво пре почетка примене Пројекта, у зависности од тога које од та два је повољније. Помоћ у обнови средстава за живот наставиће се у транзитном периоду, на основу разумне процене могућег потребног времена.

„Доплата за пресељење” - Доплата за пресељење је новчана надокнада за трошкове који су директно повезани са пресељењем/премештањем домаћинства.

"ПАП - Особа погођена пројектом" - ПАП је свака особа, која, као резултат примене Пројекта доживи губитак имовине или приступа имовини.

„Физичко премештање” - Губитак крова над главом или имовине које настане као резултат експропријације земљишта везано за Пројекат, а које захтева да се особе погођене пројектом одселе од куће, радног места, или пословних просторија на другу локацију.

„Пројекат” - Када се користи у овом ЛАРФ, Пројекат се односи на следеће компоненте:

Део А: Изградња две нове деонице аутопута Коридор X, огранак од Ниша до Димитровграда:

А-1: Изградња деонице од Црвене Реке до Чифлика

А-2: Изградња деонице од Пирота (исток) до Димитровграда

Део Б: Изградња локалног пута од Беле Паланке до Пирота

Део Ц: Изградња:

- Нови регионални контролни центар у Нишу;
- Нова деоница државног пута и реконструкција постојећих деоница државних путева повезаних са Коридором X Ниш – Димитровград аутопут, укључујући изградњу петље Сопот (Е80). Такође, реконструкција одређених деоница А-1 (Е75) аутопута, укључујући санацију петље Батајница и изградњу петље Грамађе.

„Примена Пројекта” - Када се користи у овом ЛАРФ укључује планирање, спровођење, мониторинг и евалуацију Пројекта.

„Промотер пројекта” - Односи се на одговорну државну агенцију за примену Пројекта, у овом случају Република Србија, Министарство грађевине, саобраћаја и инфраструктуре и Коридори Србије д.о.о. као и њихове ПИУ уколико су основане.

„РАП - Акциони план расељавања” - Документ израђен у случају примене пројекта обухвата физичко премештање људи, без обзира на њихов број, у складу са принципима и циљевима захтева ЕБРД ПР5 и овим ЛАРФ-ом, у ком одговорни субјект наводи процедуре које ће следити и радње које ће предузети како би се ублажили негативни утицаји премештања, идентификовале потенцијалне користи и успоставило право свих категорија погођених особа (укључујући заједнице домаћина), где се посебна пажња обраћа на осетљиве групе.

„Расељавање” - Односи се на све случајеве откупа земљишта и надокнаде за губитак имовине, без обзира да ли то укључује стварно премештање, губитак земљишта, крова над главом, имовине, некретнине, на све случајеве економског премештања или других средстава за живот, и обухвата све мере које се предузимају како би се ублажили сви негативни утицаји Пројекта на власништво и/или квалитет живота особа погођених пројектом, укључујући надокнаду, премештање (где је неопходно) и рехабилитацију.

„Трошкови замене” - Односе се на метод процене имовине који помаже при одређивању износа који је довољан да замени изгубљену имовину и покрије трошкове преноса, како је дефинисано политиком расељавања ПР5. „Трошкови замене” дефинишу се на следећи начин: за пољопривредно земљиште, то је пред-пројектна тржишна вредност земљишта или вредност пре премештања, која год је виша, једнаког производног потенцијала или употребе која се налази у близини погођеног земљишта, плус трошкови припремања земљишта до нивоа сличних онима на погођеном земљишту, плус трошкови било какве пријаве, као и порез на пренос. За земљиште у градским областима, то је тржишна вредност земљишта пре премештања, једнаке величине и употребе, са сличним или бољим инфраструктурним објектима и услугама које се налази у близини погођеног земљишта, плус трошкови било какве пријаве и порез на пренос. За куће и остале зграде, то је тржишна цена материјала за изградњу заменске зграде, површине и квалитета сличног или бољег од погођене грађевине, или поправка делимично погођене зграде, плус трошкови превоза грађевинског материјала до градилишта, плус трошкови за рад и накнаде извођача радова, плус трошкови било какве регистрације и порез на пренос. При одређивању трошкова замене, амортизација имовине и вредност материјала за прераду се не узимају у обзир, као ни вредност користи које произилазе из пројекта одбијене од вредности погођене имовине. Тамо где домаћи закон не испуњава стандарде надокнаде у смислу потпуних трошкова замене, надокнада на основу домаћег закона допуњује се додатним мерама како би се испунили стандардни трошкови замене.

„Заинтересоване стране” - Било који и сви појединци, групе, организације и институције које су заинтересоване и потенцијално погођене Пројектом, или су у могућности да утичу на Пројекат.

„Додатна транзитуциона помоћ ” - Описује једнократну новчану надокнаду као додатну финансијску помоћ како би се олакшало прилагођавање особе погођене пројектом на област у коју се премешта. Одређује се од случаја до случаја, у зависности од информација прикупљених током друштвеног истраживања као и добијањем релевантних података о приходу и средствима за живот. Доплата за превоз одређује се пропорционално

губитку.

„Осетљиве групе” - Односе се на људе који су изложени већим ризицима сиромаштва и могу обухватати људе који живе испод границе сиромаштва, оне без земље, старије, домаћинства са женама и децом, као и оне који би на основу пола, етничког порекла, година, физичког или менталног инвалидитета, неповољног економског положаја, или друштвеног статуса могли бити неповољније погођени пресељењем него остали или који би могли бити ограничени у могућности да потражују и искористе доплату за пресељење и друге повезане развојне предности.

1 Увод

Главни циљ овог Оквира за откуп земљишта и расељавање (ЛАРФ) је да служи као додатно обавештење о смерницама како модернизовати и ојачати принципе процеса невољног откупа земљишта и расељавања примењеног на основу Оквира политике расељавања за Пројекат Аутопут Коридор X¹, као што је преговарано и договорено између Републике Србије (као Зајмопримца) и Европске банке за обнову и развој, Европске инвестиционе банке и Светске банке 2009.

Република Србија је захтевала реструктурирање Уговора о кредиту који је ступио на снагу 22. септембра 2009, а измењен и допуњен Уговором о изменама бр 1, од 12. децембра 2012. и Уговором о изменама бр. 2 од 24. јула, 2013. године (заједно, „Оригинални уговор”), са циљем да се искористе неискоришћени приходи од зајма. Након успешних преговора, Оригинални уговор је реструктуриран а нови делови додати су у опсег Пројекта.

Пројекат, који је оригинално обухватао следеће компоненте

Део А: Деонице Аутопута Коридор X:

А-1: Изградња деонице од Црвене Реке до Чифлика,

А-2: Изградња деонице од Пирота (исток) до Димитровграда

Део Б: Изградња локалног пута од Беле Паланке до Пирота,

сада обухвата и следећу компоненту:

Део Ц: Подпројекте наведене у следећој табели:

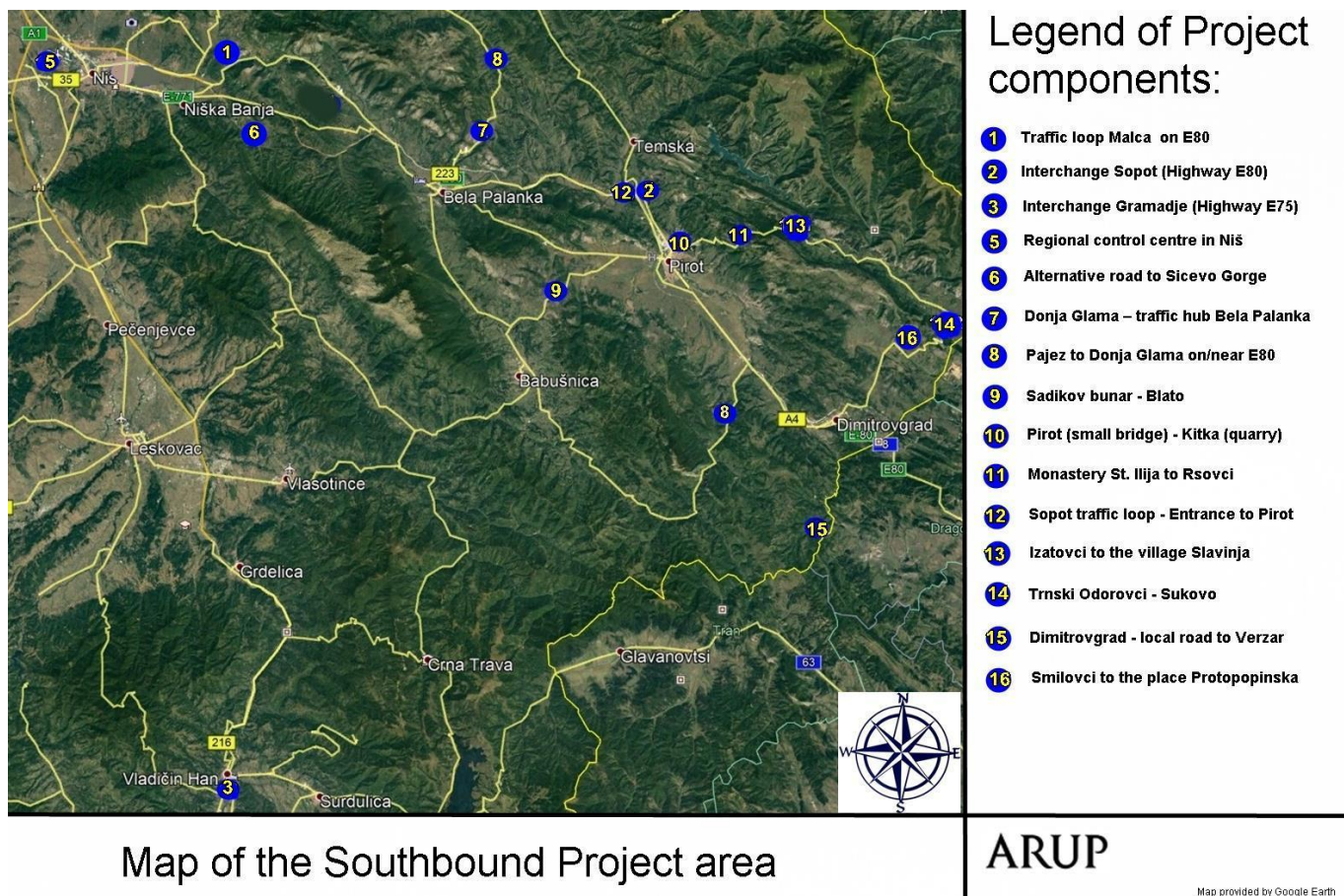
ГРАЂЕВИНСКИ РАДОВИ (АУТОПУТ Е80)	
1	Саобраћајна петља Малча на Е80 - подељена на: <ul style="list-style-type: none"> ➤ ЛОТ 1 – Изградња деонице: Од саобраћајне петље "Малча" до петље "Просек" (Л=2км) ➤ ЛОТ 2– Реконструкција деонице: Веза саобраћајне петље "Малча" и аутопута А-4 (Л=4км)
2	Изградња петље Сопот (аутопут Е80)
ГРАЂЕВИНСКИ РАДОВИ (АУТОПУТ Е75)	
3	Изградња петље Грамађе (аутопут Е75)
4	Завршетак петље Батајница (аутопут Е75)
5	Пројектовање и изградња Регионалног контролног центра у Нишу
РАДОВИ НА САНАЦИЈИ (АУТОПУТ Е80)	
6	Санација алтернативног пута до Сићевачке клисуре на Е80 (Л=15.75км)
7	Санација и усклађивање категорије моста са државним путем ИИА класе и санација деонице: Доња Глама – саобраћајни чвор Бела Паланка на Е80 (Л=5.14км)
8	Санација деонице од укрштања Пајез до Доње Гламе на/у близини Е80 (Л=6км)

¹ Доступно на www.коридорисрбије.рс, задњи пут приступљено 16. маја, 2018.

9	Санација деонице Садиков бунар - Блато (Л=3.1км)
10	Санација деонице: Пирот (мали мост) - Китка (каменолом) (Л=6.1км)
11	Санација деонице од манастира Св. Илија до Рсовци (Л=2.0км)
12	Санација деонице: саобраћајна петља Сопот - Улаз у Пирот (Индустријска зона) (Л=6км)
13	Санација деонице од села Изатовци до села Славиња (Л=6км)
14	Санација деонице: Чвор Трнски Одоровци (22303) - Чвор Суково (Л=8.1+6.1км)
15	Санација деонице укрштање Димитровград - укрштање са локалним путем до Верза (Л=7.825км)
16	Санација деонице од села Смиловци до места Протопопинска воденица (Л=4км)
	РАДОВИ НА САНАЦИЈИ ОБИЛАЗНИЦЕ БЕОГРАД
17	Санација деонице: петља „Београд“ (Добановци) - мост бр.8 „Сава“ (Остружница) (аутопут Е75) (Л=10.2км)
	РАДОВИ НА САНАЦИЈИ АУТОПУТА ХОРГОШ - НОВИ САД
18	Санација деонице (аутопут Е75): државна граница са Мађарском - Нови Сад (Л=40км)

Мапе у наставку приказују локације и релативне положаје подпројеката на аутопутевима Е75 и Е80.

Слика 1 - Подпројекти у јужној области

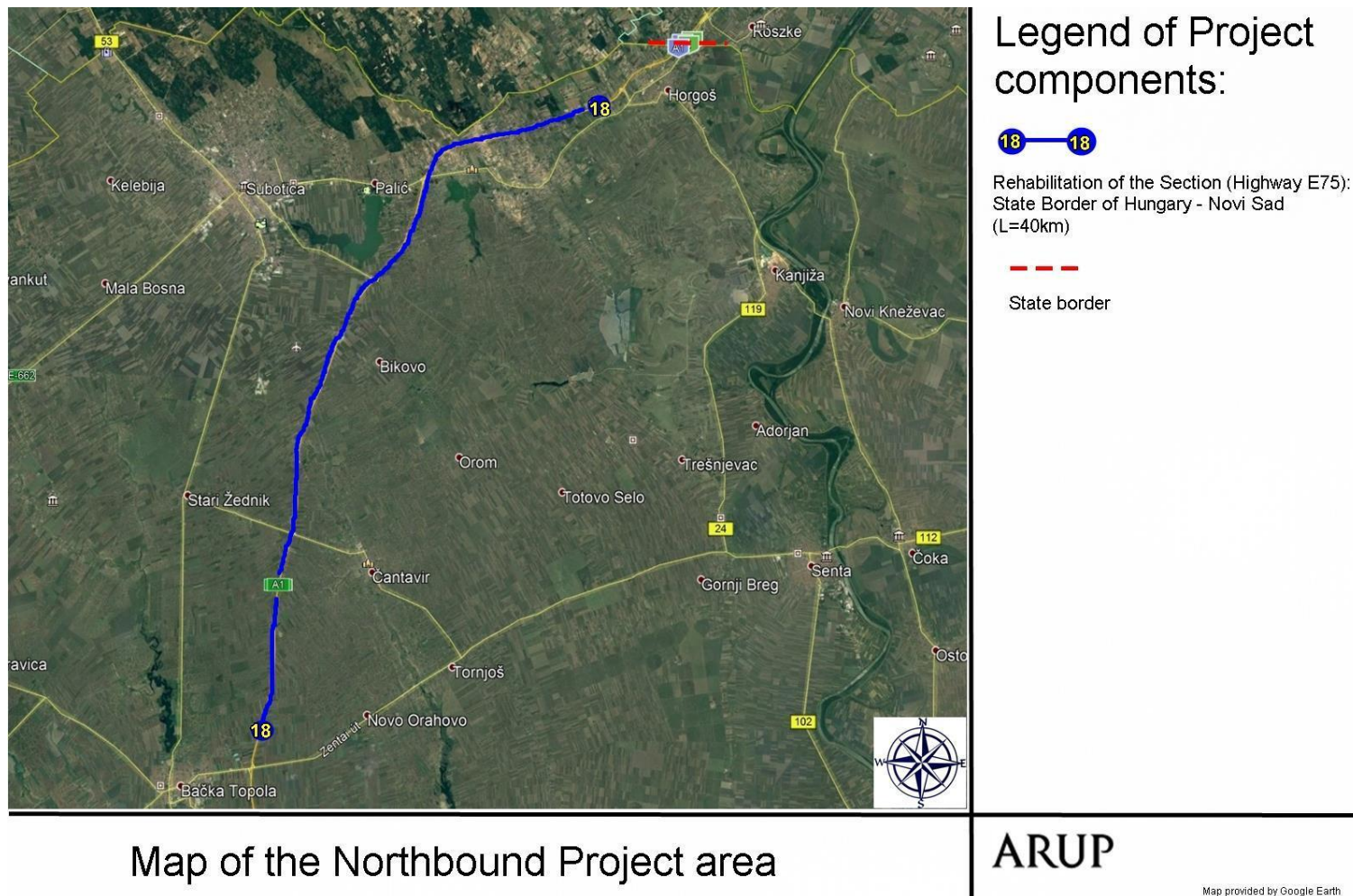

текст са слике

Мапа јужне области пројекта

Легенда компоненти пројекта: 1. Саобраћајна петља Малча на Е80, 2. Петља Сопот (аутопут Е80), 3. Петља Грамађе (аутопут Е75), 5. Регионални контролни центар у Нишу, 6. Алтернативни пут до Сићевачке клисуре, 7. Доња Глама - саобраћајни чвор Бела Паланка, 8. Пајез до Доње Гламе на/близу Е80, 9. Садиков Бунар-Блато, 10. Пирот (мали мост) - китка (каменолом), 11. Манастир св. Илија до Рсовци, 12. Саобраћајна петља Сопот-улаз у Пирот, 13.Изатовци до села Славиња, 14.Трнски Одоровци-Суково, 15.Димитровград - локални пут за Верзар, 16.Смиловци до места Протопопинска воденица

Слика 2 - Подпројекти у северној области

Мапа северне области пројекта

Легенда компоненти пројекта:

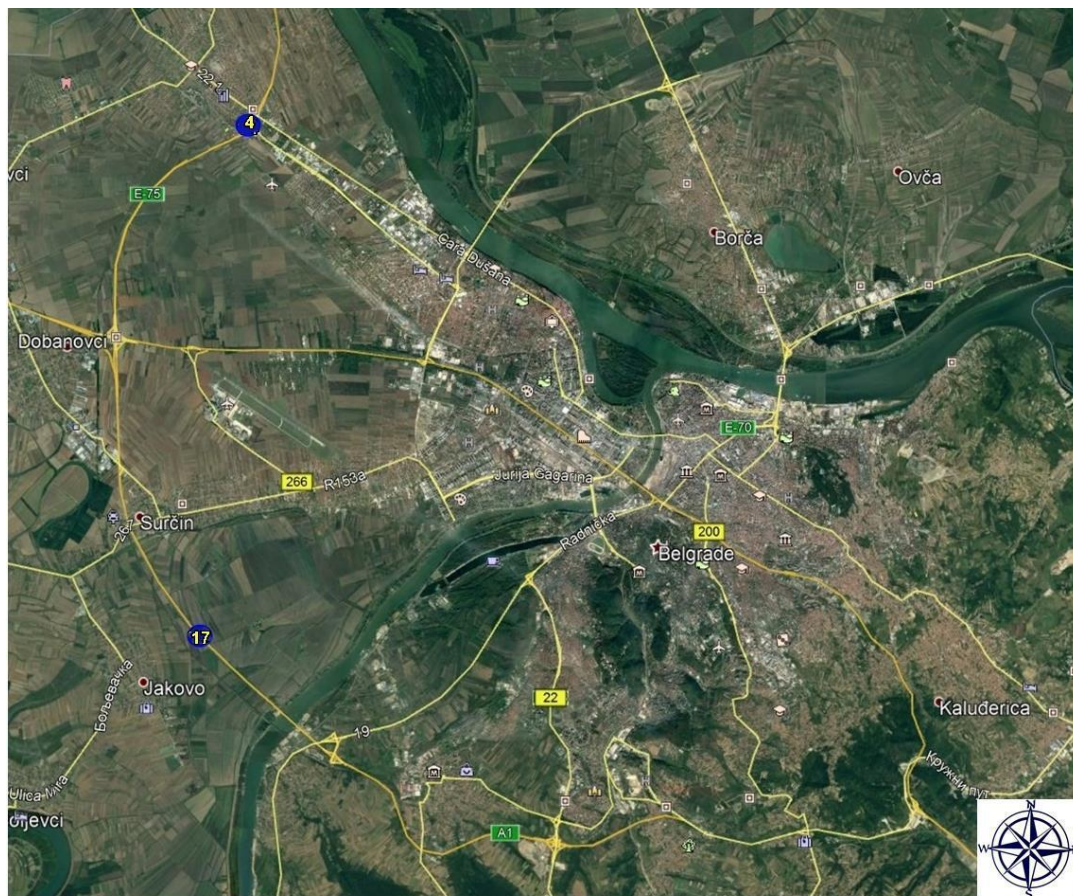
18---18

Санација деонице (аутопут E75); државна граница са Мађарском - Нови Сад (Л=40 км)

- - - - државна граница

| Предмет | 1. јуни 2018

Слика 3 - Подпроекти у централној области

Legend of Project components:

- 4 - Completion of construction at Batajnica Interchange (Highway E75)
- 17 - Rehabilitation of section: Interchange "Belgrade" (Dobanovci) - Bridge no.8 "Sava" (Ostruznica) (Highway E75) (L=10.2km)

Map of the Central Project area

ARUP

Map provided by Google Earth

текст са слике

Легенда компоненти пројекта:

4 - Завршетак изградње петље Батајница (аутопут E75)

17 - Санација деонице: петља „Београд“ (Добановци) - мост бр. 8 „Сава“ (Остружница) (аутопут E75) (L=10.2km)

Током фазе дубинске анализе за компоненту Ц спроведен је висок ниво процене економског и физичког премештања. Горе наведена листа подпројеката имаће прилично ограничене утицаје на приложено земљиште и имовину.

Откуп земљишта биће неопходан искључиво за подпројекат који се тиче нове изградње, тј. пројеката наведених као ставке од 1 до 4 у претходној табели. Подпројекат 5 је у поступку израде у оквиру Права пролаза на локацији постојеће базе за одржавање путева у власништву државе. Прелиминарна процена показује да неће доћи ни до каквог физичког премештања и да укупно подручје погођеног земљишта износи приближно до 3 хектара земљишта, што погађа око 200 земљишних парцела. Ова процена заснована је на првобитно замишљеном обиму, а целокупни утицај биће познат тек након што детаљни пројекти буду урађени. Разумно је очекивати да укупна погођена област буде мања у односу на процену представљену у почетном пројекту, пошто детаљни пројекат захтева израду детаљнијег планираног распореда. Разврставање погођеног земљишта по врсти показује да је 90% погођеног земљишта класификовано као пољопривредно земљиште подељено у неколико под-категорија на основу квалитета земљишта (класа 1, 2, 3, 4 итд.). 56% од укупног погођеног земљишта спада у трећу категорију обрадивог земљишта, док је преосталих 44% подједнако подељено на обрадиво земљиште прве класе, шуме, пашњаке и воћњаке. Главне обрадиве активности везане су за некомерцијалну производњу и не представљају главни извор прихода. Међутим, више детаља о средствима за живот погођених особа биће прикупљено, а постојећи подаци проверени током друштвено-економских истраживања информисајући посебно одређене РАПс (Акционе планове расељавања). У овој фази, са информацијама које су тренутно доступне, не очекује се никакво физичко премештање.

У вези радова на санацији (подпројекти од 6 до 18 у горе наведеној табели), веома мало информација је доступно у овом тренутку. Идејни пројекат за све ове деонице обухвата методологију која неће захтевати додатно трајно одузимање земљишта за радове. Међутим, може доћи до привременог окупирања земљишта. Како се пројекат даље развија за ове деонице, потенцијални утицаји, укључујући економско и физичко премештање биће надгледани, и у случају да се примете било какви негативни утицаји, примениће се одредбе овог ЛАРФ.

1.1 Принципи и циљеви

Као што је већ наведено, ЛАРФ је сачињен како би служио као додатна смерница за модернизовање и јачање водећих принципа Оквира за политику расељавања. Одредбе Оквира за политику расељавања ће, појашњене овим смерницама, наставити у потпуности да важе за деонице финансиране искључиво или делимично од стране ЕБРД.

Ове смернице нису изазвале никакве интервенције у правном оквиру пошто није било промена закона, политика и процедура које се тичу експропријације од 2009.

1.1.1 Водећи принципи ЛАРФ

Током примене Пројекта, потреба за откупом земљишта и присилним пресељењем појавиће се као резултат јавних радова планираних у оквиру Пројекта. Овај документ обезбеђује основне и обавезујуће принципе који се морају примењивати у свим случајевима физичког расељавања, економског премештања и другим негативних друштвених утицаја изазваних применом Пројекта у било којој од његових фаза. Ови принципи требало би да уређују све радње промотера Пројекта и његових представника, његове ПИУ (јединице за примену пројекта), њихових подружница уколико их има, извођача радова, свих других државних и локалних институција укључених у примену Пројекта. Основни принципи којима се уређује расељавање у овом пројекту су:

- Уколико је могуће, сва расељавања треба увек избећи тражењем свих одрживих алтернатива током израде Пројекта и одабира алтернатива.
- Уколико се то покаже немогућим, све негативне ефекте потребно је свести на најмањи неизбежни минимум.
- Када се појаве неизбежни негативни ефекти и друштвени утицаји, сав губитак имовине се надокнађује по вредности трошкова замене, а квалитет живота особа погођених пројектом се враћа макар на ниво који је био пре примене Пројекта, ако не и на бољи.
- ПАПс (особама погођеним пројектом) помоћи ће се у свим фазама Пројекта у њиховом напору да поврате квалитет живота и животни стандард у реалним условима на ниво пре примене Пројекта и пре расељавања.
- Свим расељавањима мора се управљати у складу са националним законима, ПР5 захтевима ЕБРД, прихваћеним најбољим међународним праксама и одредбама овог документа. Као основно правило у овом ЛАРФ је да, током примене Пројекта, политика која је најповољнија за особе погођене пројектом увек преовлада.
- Промотер пројекта биће укључен у све активности расељавања као и у најранијој могућој фази израде пројекта, како би обезбедио економичну, ефикасну и правовремену примену принципа и циљева постављених у овом ЛАРФ, као и како би промовисао иновативне приступе за побољшање услова живота и животног стандарда оних погођених присилним расељавањем.
- Посебна подршка и брига у процесу расељавања, као и током примене свих фаза Пројекта у складу са овим ЛАРФ, пружа се погођеним осетљивим групама, према њиховој специфичној осетљивости. Укључивање жена из погођених домаћинстава у све јавне консултације, посебне мере ублажавања прилагођене половима и друге мере са циљем да обезбеде женама могућност да учествују у мерама ублажавања утицаја расељавања, гарантују се овим ЛАРФ. Документација о власништву или становању, као што су власнички листови и уговор о закупу (укључујући банковне рачуне отворене за плаћање надокнаде), биће издати на имена оба супружника, уколико је одузета имовина део брачне имовине оба супружника. Остала помоћ при расељавању, као што су стручно оспособљавање, приступ кредиту и могућности запослења биће једнако доступни и мушкарцима и женама и прилагођени њиховим потребама.

- У складу са овим ЛАРФ, појединачни Акциони планови расељавања РАП(с) биће израђени за сваки подпројекат. ЛАРФ и РАП(с) биће јавно објављени током јавних консултација одржаних пре коначног одобрења да се погођеним особама и заинтересованим странама дозволи да учествују у изради Пројекта, планирању и примени програма за расељавање.
- Током примене Пројекта и циклуса расељавања, заинтересованим странама пружаће се све информације у вези њиховог права на жалбу, могућностима и процедурама. Све жалбе биће узете у обзир током примене Пројекта и активности везаних за расељавање.
- Све активности везане за расељавање биће замишљене и спроведене као одрживи пројекти пружањем довољно инвестиционих ресурса како би се обезбедило да принципи и циљеви дефинисани овим ЛАРФ и РАП (с) буду примењени.

1.1.2 Циљеви ЛАРФ

Главни циљ ЛАРФ је да дефинише свеобухватне принципе, процедуре, радње, организационе структуре и захтева способности током расељавања и утицај који се може приписати примени Пројекта. Он такође пружа оквир за развој Акционих планова за расељавање РАП (с) на основу Пројекта. Специфични циљеви ЛАРФ-а су:

- класификовање правних решења РС у свим случајевима невољног расељавања, премештања и губитка имовине, укључујући правне и административне процедуре и надокнаду плаћену за губитак имовине; њихово упоређивање са ПР5 захтевима ЕБРД и најбољим међународним праксама и обезбеђивање начина за премошћавање неусклађености, уколико их има;
- идентификовање кључних институција РС, поред промотера Пројекта, укључених у примену Пројекта, укључујући посебно правно овлашћенедржавне институције примењујући процедуре и заштите процеса невољног расељавања; које могу подржати промотера Пројекта да примени мере и мониторинг како би обезбедио усклађеност са ПР5, најбољим међународним праксама, овим ЛАРФ и РАП(с);
- идентификовање заинтересованих страна и начин њиховог ангажовања током примене Пројекта;
- представљање критеријума прихватљивости особама погођеним Пројектом и матрица права на надокнаду према врсти изгубљене имовине;
- дефинисање процеса идентификације и евалуације погођене имовине као и вредност надокнаде којом би се заменила изгубљена имовина;
- обезбеђивање процедура које дозвољавају брзу и ефикасну надокнаду по пуном трошку замене за изгубљену имовину или приступ имовини;
- описивање мера ублажавања у складу са овим ЛАРФ и РАП(с), укључујући процедуре како би се минимизовали утицаји на особе погођене пројектом током примене Пројекта, укључујући специјалне мере ублажавања које се пружају осетљивим групама и женама;

- дефинисање права на притужбе и жалбе, процес, тела и поступци доступни особама погођеним Пројектом током читавог трајања примене Пројекта, укључујући и повратно извештавање;
- описивање и давање упутстава за израду Акционих планова за расељавање и поступак одобрења, нацрти будућих РАП и процес њихове примене;
- одређивање захтева јавног објављивања, објављивања докумената, учествовање државне и локалне заједнице у свим фазама израде Пројекта, укључујући развој ЛАРФ и РАП(с); а нарочито укључујући јавне консултације у заједницама особа погођених Пројектом током процеса невољног расељавања и примене Пројекта што може довести до губитка имовине;
- успостављање родно осетљивог оквира за расељавање како би се одредили различити утицаји пошто економско и друштвено ремећење нема за резултат једнаке потешкоће за мушкарце и за жене;
- одређивање активности мониторинга током свих фаза Пројекта, посебно у вези питања везаних за расељавање, очување сигурности правног процеса и процеса дефинисаних овим ЛАРФ, као и евалуација процеса расељавања.

2 Неусклађеност између законодавства РС и ПР5 у процесу расељавања

2.1 Кључна питања

Пројекти, који су у потпуности или делимично спонзорисани или финансирани подршком ЕБРД, покренути откупом земљишта и присилним расељавањем, подлежу захтевима ПР5. Ове политике нису ограничене на случај физичког расељавања, већ се односе и на економско премештање које настаје као последица расељавања или ограниченог приступа ресурсима (земљиште, вода или шуме), који произилазе из примене Пројекта или повезаних активности. ЕБРД ПР 5 се примењује на све компоненте Пројекта које изазивају присилно расељавање, без обзира на извор финансирања компоненте Пројекта. Такође се примењује и на друге активности које воде до невољног расељавања, које се директно и значајно приписују овом Пројекту, које је нужно постићи према циљевима дефинисаним у Пројектним документима, и које се примењују или је у плану њихова примена са Пројектом.

Међутим, сви инфраструктурни и други пројекти спроведени у РС подлежу одредбама и захтевима националног законодавства, где је свеобухватни закон Закон о експропријацији. Током много година праксе у примени пројеката финансираних од стране различитих Међународних финансијских институција приметно је да судови РС, као и националне и локалне власти у неким случајевима показују задршку у директној примени оних одредаба које нису обухваћене националним законодавством. То је успешно превазиђено током претходних пројеката додатним активностима промотера Пројекта. Члан 16. Устава РС наводи да су сва општа прихваћена правила међународног права и ратификовани међународни споразуми саставни део правног система у Републици Србији и примењују се директно. Ова одредба омогућава директну примену политика расељавања Међународних финансијских институција, примену одредаба овог ЛАРФ и РАПс заједно са постојећим српским законима, и што је најважније, начин правног превазилажења разлика међу њима.

2.2 Разлике између законодавства РС и ПР5

Ово поглавље истиче неке од кључних разлика између националног законодавства и ПР5 политика о расељавању. Одабрани су овде због тога што се односе на разлике у вези одређивања надокнаде. Приказ свих неусклађености и разлика између закона и ПР5 захтева дат је у поглављу 2.3 у наставку.

2.2.1 Права и неформални/правни корисници

Законодавство РС не препознаје права неформалних поседника (власника/корисника) у процесу експропријације на основу Закона о експропријацији. Пошто је тај закон једини пропис који се тиче утицаја расељавања који се јављају током инфраструктурних или јавних грађевинских пројеката проглашених јавним интересом, са сигурношћу се може рећи да законодавство РС не препознаје статус особа погођених пројектом као неформалних поседника који су заправо погођени таквим пројектима.

Међутим, ПР 5, даје право свим особама погођеним Пројектом на надокнаду и помоћ, укључујући и поседнике који немају признато право над имовином коју окупирају. У случају физички премештених особа које немају препознатљиво законско право над земљиштем које заузимају, промотер Пројекта је дужан да им понуди избор могућности за адекватно становање уз сигурност закупа тако да се могу поново законски преселити без ризика да буду суочени са присилним иселењем. Надокнада у природи биће понуђена уместо надокнаде у готовини, где је то изводљиво, осим у случају када је плаћање новчане надокнаде за изгубљену имовину адекватније, као у случајевима када: (1) средства за живот нису повезана са земљиштем; (2) средства за живот повезана са земљиштем, али земљиште одузето због пројекта представља мали део погођене имовине а преостало земљиште је економски одрживо; или (3) постоје активна тржишта за земљиште, становање и рад, измештене особе користе та тржишта, и постоји довољна понуда земљишта и објеката за становање. Нивои новчане надокнадетребало би да буду довољни за замену изгубљеног земљишта и друге имовине по пуним трошковима замене на локалним тржиштима.

У пракси, ова група се углавном односи на особе које су изградиле објекте без дозволе, те ти објекти не могу бити легализовани пошто су изграђени на земљишту у државном власништву, или на особе које заузимају приватне, јавне или државне зграде или пољопривредно земљиште. Законодавство РС даје таквим поседницима право на надокнаду трошкова објеката и инсталација у виду улагања - процењена вредност употребљених материјала, усева, шума, дрвећа, родних стабала, винограда, старост усева и време потребно за њихову поновну производњу. Међутим, по српском законодавству, таква надокнада не спада под Закон о експропријацији већ под Закон о основама својинско-правних односа. Захтеви ПР 5 подразумевају исти приступ свим погођеним особама, штитећи све особе које су претрпеле губитак имовине, стварно или економско премештање и пад у квалитету живота услед примене Пројекта, без обзира на њихов правни статус у вези имовине коју користе. Како су захтеви ПР5 најповољнији за особе погођене Пројектом, они ће превладати након претходно проглашеног основног правила.

2.2.2 Разлика између тржишне цене и трошкова расељења

Национално законодавство користи општи термин „тржишна вредност” или „тржишна цена” када се говори о процени надокнаде. Ова вредност се израчунава на основу цена сличне некретнине или имовине у тој области, које се могу достићи за одређену некретнину или имовину на тржишту, у зависности од понуде и потражње у тренутку одређивања цене. За процену пољопривредног земљишта (уколико заменско земљиште не може бити пронађено, а што је најчешће и случај), као и за грађевинско земљиште, закон наводи да се цена надокнаде одређује од стране локалне Пореске управе, која ради под окриљем Министарства финансија (МоФ). За другу имовину, као што су зграде или усеви, именују се стручни проценитељи. Према ПР 5 „Трошкови замене” дефинишу се као тржишна вредност имовине плус трошкови преноса повезани са обнављањем такве имовине. Тамо где национални закони не испуњавају стандард надокнаде по пуним трошковима замене, надокнада на основу домаћег закона биће допуњена додатним мерама како би се испунио стандард трошкова замене. Према овом ЛАРФ, током процеса примене Пројекта, ПР 5 ће такође превладати у начелу „заменске вредности” јер је то повољније за ПАПс.

2.2.3 Помоћ током процеса расељавања

Најзначајнија разлика између Закона о експропријацији и ПР 5 је да према националном законодавству бивши власници немају права на било какву даљу помоћ или надокнаду током или након пресељавања, осим на трошкове замене. Власници не добијају никакву подршку у поновном успостављању њихове имовине (нема брзе административне процедуре за дозволе, лиценце или комуналне прикључке). Такође, пореске и административне таксе нису обухваћене надокнадом, а умањење вредности имовине (амортизација, изузев за земљиште) је обухваћено проценом надокнаде.

2.3 Анализа разлика

Већи део националног законодавства је у складу са ЕБРД ПР5. Табела у наставку односи се искључиво на разлике између решења пресељења предвиђених националним законодавством и политикама ЕБРД ПР 5, као и на начин премошћавања ових разлика. Потпуни преглед права, надокнада и мера ублажавања негативних ефеката дат је у матрици права у поглављу 3.3.

Табела 1 Гап анализа

Предмет	Закони РС	ПР 5 захтеви	Разлике и мере премошћавања разлика према ПР захтевима, најбољој међународној пракси и према овом ЛАРФ
Додатна помоћ ПАПс након физичког и/или економског расељавања, обнова услова живота	Искључиво нејасне референце у вези помоћи без јасне одређене законске одредбе	Неопходно је пружити додатну помоћ током и након пресељавања. Посебна пажња мора се обратити на потребе сиромашних и осетљивих појединаца и група. Морају се укључити мере које би пружиле расељеним лицима правну помоћ како би употпунили административне захтеве пре рзахтеве пре откупа земљишта и, уколико је потребно, тражили правну заштиту на суду. Обезбедити помоћ у пресељењу, довољну да ПАПс обнове, и где је могуће побољшају, свој животни стандард. У случају економског премештања пружити додатну циљану помоћ и могућности за обнову, и ако је могуће побољшање, способности зарађивања, нивоа производње, пословних прилика и стандарда живота.	КС надгледаће прилагођавање ПАПс након физичког и/или економског премештања на основу разумне процене времена потребног за обнову услова и стандарда живота. Пресељене особе и осетљиви појединци и групе погођене Пројектом добиће надокнаду за трошкове пресељења као и све друге додатне трошкове који се тичу пресељења у циљу обнове услова живота и премошћавања прелазног периода након расељавања или на основу рањивости. Специфични РАП обухватиће мере и план адекватне подршке и помоћи пропорционалне утицају, као начин премошћавања разлике.

Предмет	Закони РС	ПР 5 захтеви	Разлике и мере премошћавања разлика према ПР захтевима, најбољој међународној пракси и према овом ЛАРФ
Инструменти расељавања, попис и процена друштвеног утицаја	Једини израђени документ је Студија утицаја експропријације који обухвата бележење земљишних потребних за Пројекат и идентификацију власника из катастра. Нема друштвено-економске процене нити прикупљања основних података	Израда овог ЛАРФ, појединачних РАПс, процена друштвено-економске основе и пописно истраживање.	РАПс, Пописно истраживање процене друштвено-економског утицаја биће израђени уз националне захтеве.
Јавне консултације	<p>Јавност је углавном обавештена о пројекту кроз процес одобрења општег просторног или посебног</p> <p>детаљног урбанистичког плана и/или процене утицаја на животну</p> <p>средину. Међутим, нема захтева за консултовањем потенцијалних ПАПс директно, пре почетка експропријације. Не постоје одредбе о јавним дискусијама, попису, процени друштвено-економске основе или било које врсте укључености заинтересованих страна и заједница потенцијално погођених Пројектом.</p>	<p>Конструктивне консултације са погођеним особама и заједницама, локалним властима и, по потреби, са невладиним организацијама</p> <p>морају се обавити. Све активности у вези расељавања се спроводе са одговарајућим објављивањем информација, консултацијама</p> <p>и информисаним учешћем оних који су погођени пројектом. Од најранијих фаза и током свих активности расељавања клијент ће укључити грађане погођене пројектом (мушкарце и жене), укључујући и заједнице домаћина. То ће олакшати њихово правовремено и информисано учешће у процесима доношења одлука везаних за расељавање.</p>	<p>Промотер Пројекта јавно објављује и саветује се у вези</p> <p>овог документа и сваког другог појединачног инструмента расељавања. ПАПс и заинтересоване стране биће информисане и консултоване током фазе планирања и током свих фаза примене Пројекта како би се премостиле разлике, водећи рачуна да захтеви ПР5 буду у потпуности</p> <p>испуњени.</p>
Крајњи рок за	Закон предвиђа да је крајњи рок	Иначе, крајњи рок је датум када почиње	Попис становништва и имовине у складу са захтевима ПР5

квалификованост и попис	за квалификованост датум када је власник имовине обавештен о процесу експропријације.	попис. Крајњи рок такође може бити датум означавања области пројекта, пре пописа, под условом да је било ефикасног јавног ширења информација о означеној области, и	спровешће се за специфичне РАПс. Крајњи рок биће датум почетка пописа. То ће бити јавно објављено и оглашено у локалним новинама од стране корисника експропријације (БоЕ). Власници и корисници биће информисани о покретању
-------------------------	---	---	---

Предмет	Закони РС	ПР 5 захтеви	Разлике и мере премошћавања разлика према ПР захтевима, најбољој међународној пракси и према овом ЛАРФ
		<p>системског и континуираног ширења након обележавања како би се спречио даљи прилив становништва. Од промотера Пројекта се очекује да спроведе детаљни попис како би:</p> <p>(и) идентификовао особе које ће због пројекта бити расељене; (ии) одредио ко ће имати право на надокнаду и помоћ; и (иии) пописао земљиште и имовину погођену пројектом. Попис мора узети у обзир потребе сезонских корисника ресурса који се можда не налазе у области пројекта током пописа.</p>	<p>процеса експропријације, крајњем року и особама за контакт које ПАПс могу контактирати у вези додатних информација. Крајњи рок ће такође бити јавно објављен, на огласним таблама у локалним заједницама и општинама, заједно са пратећим објашњењем. Јавно обавештење ће такође бити постављено, по потреби, на често посећеним локацијама широм погођених подручја.</p>
<p>Време исплате надокнаде</p> <p>и узимање у посед одузете имовине</p>	<p>На захтев БоЕ узимање у посед одузете имовине може се дозволити пре исплате надокнаде</p> <p>на основу јавног интереса након доношења коначне одлуке о експропријацији, под условом да је БоЕ дефинисао основу за надокнаду на основу одредаба Закона о експропријацији. Ово се користи веома често.</p>	<p>Надокнада се мора обезбедити пре почетка грађевинских радова и пре узимања имовине</p> <p>у посед</p>	<p>Узимање у посед погођене имовине могуће је искључиво након што је надокнада исплаћена или је пријављен формални судски или жалбени поступак, а оригинални износ надокнаде депонован на заложном или сличном рачуну.</p>
Расељавање формалних	Опција 1: Новчана надокнада по	Расељавање - Нуди се замена имовине	Опција 1: Новчана надокнада - по трошковима замене

власника непокретне имовине (кућа,	тржишној вредности + Трошкови пресељења (методологија	сличне или веће вредности и сличних	као што је дефинисано у ПР5 биће исплаћена власнику имовине - тржишна цена имовине + трошкови пресељења +
---------------------------------------	---	-------------------------------------	--

Предмет	Закони РС	ПР 5 захтеви	Разлике и мере премошћавања разлика према ПР захтевима, најбољој међународној пракси и према овом ЛАРФ
укључујући грађевинско земљиште) и оних који немају формална законска права на земљиште или имовину у време пописа, али који полажу право на земљиште које је признато или препознато према националним законима	<p>одређивања трошкова</p> <p>пресељења није дефинисана законом, али је у пракси укључена у извештаје о процени имовине)</p> <p>или</p> <p>Опција 2: Надокнада у натури -</p> <p>Одговарајућа замена имовине се нуди уколико се власник сложи</p> <p>са овом врстом надокнаде и уколико су испуњени одређени правни услови.</p>	<p>карактеристика + Помоћ за пресељење и пренос + административне и пореске таксе</p> <p>Уколико одговарајућа заменска некретнина не може бити пронађена, нуди се</p> <p>новчана надокнада пцени замене.</p>	<p>пријава власништва, административне и пореске таксе +</p> <p>помоћ око преноса.</p> <p>или</p> <p>Опција 2: Замена имовине - биће могућа једино на захтев власника и ако су испуњени правни услови, дефинисани Законом о експропријацији. У том случају трошкови преноса и пресељења биће исплаћени власнику.</p>
Премештање формалних власника пољопривредног земљишта	<p>Одговарајуће (једнака вредност, квалитет, тип обрадивости, класа</p> <p>и површтина) заменско земљиште понуђено је у близини.</p> <p>Али, Закон даље дефинише да ако одговарајуће земљиште не може бити пронађено (што је углавном увек случај) исплаћује се новчана надокнада по тржишној вредности, као што је процењено од стране</p>	<p>Расељавање - Заменска имовина исте или веће вредности и сличне продуктивности</p> <p>+ административни трошкови + губитак прихода.</p> <p>По потреби плаћање новчане надокнаде за изгубљену имовину може бити</p> <p>одговарајуће ако: (и) средства за живот нису заснована на земљишту; (ии) средства за живот јесу заснована на земљишту али је земљиште одузето ради пројекта мали део</p>	<p>Уколико се средства за живот власника заснивају на, пољопривреди нуди се одговарајућа заменска имовина+ помоћ за пресељење и пренос + административне таксе</p> <p>Ако одговарајуће земљиште не може бити пронађено,</p> <p>плаћа се новчана надокнада по пуној заменској вредности: тржишна цена имовине + трошкови пресељења +</p> <p>пријава, административне и пореске таксе + помоћ за пренос.</p>

	пореских власти.	погођене имовине а преостало земљиште је економски одрживо; или (иии) постоје активна тржишта земљишта,стамбених јединица и рада, расељена лица користе таква тржишта, и постоји довољна понуда земљишта и стамбених јединица), плаћа се надокнада по пуним трошковима замене, укључујући тржишну	
--	------------------	--	--

Предмет	Закони РС	ПР 5 захтеви	Разлике и мере премошћавања разлика према ПР захтевима, најбољој међународној пракси и према овом ЛАРФ
		цену имовине, трошкове пресељења, помоћ при преносу, административне и пореске таксе	
<p>Расељавање</p> <p>неформалних власника зграда - обично власници који имају признато право власништва - право власништва изградњом, али немају грађевинску дозволу и не могу бити предмет процеса легализације јер је имовина изграђена на земљишту у власништву државе.</p>	<p>Власник некретнине има право на трошкове изградње - грађевински материјал и надокнада за време и рад потребан за изградњу сличне зграде.</p>	<p>Власник зграда без формалног права третира се једнако као и власник са формалним правима. Стога:</p> <p>Опција 1: Расељавање - Нуди се заменска некретнина, једнаке или веће вредности и сличних карактеристика + помоћ за пресељење и пренос + административне и пореске таксе</p> <p>Опција 2: Новчана надокнада по трошковима замене.</p>	<p>Новчана надокнада - по трошковима замене, као што је дефинисано у ПР 5 биће плаћена власнику - тржишна цена</p> <p>некретнине + трошкови пресељења + пријава, административне и пореске таксе + прелазна помоћ.</p>
<p>Расељавање неформалних корисника</p> <p>пољопривредног земљишта (тј. коришћење државног земљишта за пољопривредну производњу без икаквих права</p>	<p>Власник некретнине има право на новчану надокнаду за сва побољшања на земљишту као што су наводњавање, дренажање, вишегодишњи усеви, објекти, шуме дрвеће, родна стабла, виногради, усеви по тржишној цени и време потребно за поновну садњу итд.</p>	<p>Промотер пројекта нуди опције за адекватни смештај уз сигурност закупа тако да могу да се преселе легално без суочавања са ризиком невољног исељења. Власник као инвеститор има право на новчану надокнаду за побољшања на земљишту, тј наводњавање, дренажање, вишегодишњи усеви, објекти итд. по трошковима замене и подршку након расељења за прелазни</p>	<p>Промотер Пројекта ће, по могућству, да пронађе и понуди</p> <p>ПАП заменску некретнину - слично пољопривредно земљиште у државном власништву за закуп у близини или ако то није могуће, у истој општини.</p> <p>Власник некретнине има право на новчану надокнаду по трошковима замене за сва побољшања на земљишту, као што су наводњавање, дренажање, вишегодишњи усеви, објекти, шуме, дрвеће, родна стабла, виногради - тржишна цена + рад и време потребно за поновно узгајање +</p>

		период ради обнове средстава за живот	прелазна помоћ.
Расељавање корисника, без икаквих права, на зграде или земљиште за становање – уљези	Нема одређене законске одредбе	Промотер Пројекта нуди опцију за адекватни смештај уз сигурност закупа тако да могу да се преселе легално без суочавања са ризиком невољног исељења.	Промотер пројекта ће, ако је могуће, пронаћи и понудити ПАП замену некретнину - слично земљиште у државном власништву или некретнина за једнократни закуп у близини.

Предмет	Закони РС	ПР 5 рзахтеви	Разлике и мере премошћавања разлика према ПР захтевима, најбољој међународној пракси и према овом ЛАРФ
Расељавање закупца пољопривредног земљишта	Закупац има право на новчану надокнаду за сва побољшања на земљишту, као што су наводњавање, дренажање, вишегодишњи усеви, објекти, шуме, дрвеће, родна стабла, виногради, усеви и време потребно за поновну производњу итд.	Закупац има право на новчану надокнаду за сва побољшања на земљишту, тј. наводњавање, дренажање, вишегодишњи усеви, објекти итд. по цени замене, давање закупа одговарајуће некретнине у јавном власништву на једнак временски период, изгубљени нето приход током прелазног периода; и трошкови преноса и поновног постављања биљака, машина или друге опреме, по потреби, и подршка након расељавања за прелазни период ради обнове средстава за живот.	Национално законодавство не пружа прелазну помоћ нити заменско земљиште у закуп, уколико је земљиште закупљено од државе. Подршка се нуди ради превазилажења разлика заснованих на разумној процени времена које је потребно за обнову средстава за живот, а промотер Пројекта координише напоре са Министарством пољопривреде како би понудио одговарајуће пољопривредно земљиште у јавном власништву у закуп. Надокнада за сва улагања биће исплаћена + трошкови пресељења по потреби + прелазна помоћ која ће премостити неусаглашености између закона РС и ПР 5.
Пословна некретнина (зграда коришћена у пословне сврхе као што су продавнице и канцеларије)	Опција 1: Новчана надокнада по тржишној вредности + трошкови пресељења (нису дефинисани у закону али су обухваћени у пракси као „трошкови експропријације“ или Опција 2: Надокнада у натури - Одговарајућа заменска некретнина на захтев власника се нуди уколико су испуњени	Опција 1. Алтернативна адекватна некретнина са адекватним споразумима о закупу, пуним трошковима пресељења, укључујући, инвентар и трошкове замене за сваку инвестицију у некретнину, прелазну помоћ, губитак нето прихода током прелазног периода; трошкови преноса и поновне инсталације постројења, машина или друге опреме, по потреби, и одговарајући ниво подршке за унапређивање вештина ако је потребно обновити средства за	Опција 1: Новчана надокнада - по трошковима замене као што је дефинисано у ПР 5 биће исплаћена - власнику + тржишна цена некретнине + трошкови пресељења + пријава власништва, административне и пореске таксе + прелазна помоћ за превазилажење разлика. Опција 2: Заменска некретнина - биће могућа једино на захтев власника и ако су испуњени законски услови, као дефинисано Законом о експропријацији. У том случају прелазни трошкови и трошкови пресељења биће исплаћени власнику некретнине. Промотер Пројекта израдиће програм унапређивања вештина

	законски услови	<p>живот.</p> <p>Опција 2. Новчана надокнада по трошковина замене за имовину + трошкови поновног успостављања пословних активности на другом месту + губитак нето прихода током прелазног периода + трошкови</p>	<p>који мора бити одређен током друштвеног истраживања за РАП, по потреби.</p>
--	-----------------	--	--

Предмет	Закони РС	ПР 5 захтеви	Разлике и мере премोшћавања разлика према ПР захтевима, најбољој међународној пракси и према овом ЛАРФ
		преноса и поновног инсталирања постројења, машина и друге опреме, по потреби, и одговарајући ниво подршке за унапређивање вештина ако је потребно обновити средства за живот.	
Губитак ресурса обично у власништву заједнице (тј. пашњак, шумски ресурси без грађе)	Нема одређене законске одредбе	Промотер Пројекта мора да обезбеди помоћ којом ће се надокнадити сваки губитак ресурса у власништву заједнице. Ово би могло да има форму иницијатива које побољшавају продуктивност преосталих ресурса којима заједница има приступ, надокнада у натури или новчана надокнада за губитак приступа или давање приступа алтернативним изворима изгубљеног ресурса.	Промотер Пројекта премостиће ову неусклађеност поклањајући пажњу ресурсима у власништву заједнице током процене друштвеног утицаја и у сваком РАП. По потреби, биће укључене одговарајуће мере. Промотер Пројекта ће у потпуности усвојити све политике и одредбе ПР
Губитак јавног простора	Нема одређене законске одредбе	Промотер Пројекта организује конструктивну консултацију са локалном погођеном заједницом како би идентификовао, и где је могуће постигао договор о одговарајућој алтернативи.	Промотер Пројекта премостиће ову неусклађеност поклањајући пажњу јавном простору током процене друштвеног утицаја и у сваком РАП.
Губитак бенефиција (плата или други сличан приход)	Нема одређене законске одредбе	Новчана надокнада за нето губитак прихода током периода расељавања + обезбеђивање додатне циљане помоћи (кредитне линије, обука или могућности запослења) као и могућности обнове, и где је могуће побољшања, њихове способности	РАП плаћа прелазну помоћ како би се надокнадио нето губитак прихода током разумног прелазног периода и обухвата додатну циљану помоћ (кредитне линије, обука или могућности запослења) као и могућности обнове, и где је могуће побољшања, њихове способности зарађивања, као начин превазилажења неусклађености.

		зарађивања, нивоа производње и животног стандарда.	
Жалбени механизам и решавање спорова	Закон прописује могућност жалбе током фаза експропријације али	Промотер Пројекта успоставља ефикасан жалбени механизам што је раније могуће у	Одговарајући, доступни и приступачни жалбени механизам биће успостављен заједно са законским правима ПАПс

Предмет	Закони РС	ПР 5 захтеви	Разлике и мере премошћавања разлика према ПР захтевима, најбољој међународној пракси и према овом ЛАРФ
	искључиво у оквиру постојећих државних и судских институција и у законским границама.	Пројекту. Овај механизам биће у складу са овим ПР и са циљевима и принципима захтевима ПР 10 како би се примили и правовремено решили специфични проблеми у вези надокнаде и расељавања са којима се суочавају пресељене особе и/или чланови приватних заједница. Он ће обухватати одштетни механизам израђен како би се спорови решили непристрасно.	на тражење заштите на одговарајућем суду РС. Структура предложеног жалбеног механизма дата је у поглављу 5 овог ЛАРФ.
Мониторинг расељавања и примена обнове услова живота	Нема одређених законских одредаба	Мониторинг расељавања и процеса обнове средстава за живот биће спроведен у складу са ЕБРД захтевима ПР1 и треба да обухвата учешће кључних заинтересованих субјеката као што су погођене општине. У зависности од нивоа пројектног расељавања, клијентима може одговорати израда завршног извештаја РАП како би се утврдило да су одредбе испуњене. Завршни извештај се спроводи након што су све напомене у процесу, укључујући све развојне иницијативе биле завршене. Извештај даље може идентификовати радње које је потребно да заврши промотер Пројекта. У већини случајева завршетак корективних радњи идентификованих	Овај ЛАРФ дефинише план мониторинга и извештавање о процесу расељавања и ублажавање негативних ефеката Пројекта.

	у завршном извештају, требало би да обавезе промотер Пројекта везано за расељавање, надокнаду, обнову средстава за живот и развојне користи приведе крају.	
--	--	--

Предмет	Закони РС	ПР 5 захтеви	Разлике и мере премошћавања разлика према ПР захтевима, најбољој међународној пракси и према овом ЛАРФ
Осетљиве групе	<p>Надокнада за одузету имовину може бити одређена на виши износ него што је тржишна цена, узимајући</p> <p>у обзир финансијску и осталу личну и породичну ситуацију претходног власника, уколико су</p> <p>ти услови битни за његову егзистенцију (број чланова домаћинства, број радно способних чланова домаћинства, или број запослених, здравствено</p> <p>стање чланова домаћинства, месечни приходи у домаћинству, итд.)</p>	<p>Промотер Пројекта узеће у обзир све појединце или групе који могу бити у неповољном или осетљивом положају. Промотер Пројекта ће нарочито предузети</p> <p>неопходне радње како би осигурао да осетљиве групе не буду у неповољном</p> <p>положају у процесу расељавања, да буду</p> <p>у потпуности информисане и упознате са својим правима, као и да једнако користе све могућности и користи расељавања. Ове</p> <p>групе требало би идентификовати кроз процес друштвене и процене животне средине (као што</p> <p>је наглашено у ЕБРД ПР1). Такође, додатни захтеви примењују се на консултације које укључују појединце који припадају осетљивим групама</p>	<p>Промотер Пројекта премостиће ову разлику пружањем</p> <p>посебне пажње осетљивим групама и појединцима.</p> <p>Њима ће бити понуђена додатна надокнада, правна помоћ током расељавања и помоћ током физичког пресељења, као и приоритет при запошљавању, по потреби</p> <p>и процени током процене друштвеног утицаја за сваки РАП. Промотер Пројекта ће у потпуности усвојити све политике и одредбе ПР 5 које се тичу осетљивих група.</p>

3 Квалификованост, евалуација и право

3.1 Особе и субјекти који имају право на надокнаду и помоћ

Према овом ЛАРФ, следеће особе и субјекти имају право на надокнаду на начин предвиђен у ЛАРФ, уколико постоје у области пројекта пре крајњег рока:

- Особе или правни субјекти који су формални власници или закупци било које погођене имовине
- Особе или правни субјекти који су признати корисници било које погођене имовине на основу одредаба закона РС
- Особе или правни субјекти који су нерегистровани² власници неформални корисници³ пољопривредног или грађевинског земљишта у приватном или државном власништву, или дела земљишта;
- Особе које су корисници погођене имовине али немају законска права на имовину - бесправни станари;
- Особе или правни субјекти који су власници усева погођених Пројектом (без обзира на статус земљишта где су усеви посађени);
- Особе или правни субјекти који су власници вишегодишњих биљака и дрвећа као што су родна стабла и виногради, који су погођени Пројектом (без обзира на статус земљишта где су посађени);
- Особе или правни субјекти власници винограда и воћњака који још увек нису дали принос, а који су погођени Пројектом (без обзира на статус земљишта где су посађени);
- Особе или правни субјекти власници узгајалишта која још увек нису дала принос, а која су погођена Пројектом (без обзира на статус земљишта);
- Особе или правни субјекти који су формални или неформални власници (зграда саграђена без грађевинске дозволе на сопственом земљишту, или на нечијем земљишту, или на земљишту у власништву државе) или закупци зграде (боравишна, комерцијална, индустријска, институционална, помоћна, итд.), или особе са станарским правом над становима у одузетим стамбеним зградама које су погођене Пројектом, или неформални власници јавних зграда; и
- Особе или правни субјекти власници погођених компанија на читавој парцели или на делу парцеле, а које су погођене Пројектом (без обзира на статус земљишта);

² Власници са признатим законским правом или потраживањем

³ Особе које су успоставиле коришћење државног или приватног земљишта и имају непокретне објекте, усеве, шуме, дрвеће, воћњаке, винограде итд.

- Радници, пољопривредни поседници и фармери на погођеној имовини, чији су приходи и средства за живот трајно или привремено под утицајем Пројекта;
- Заједнице или домаћинства чији су приступ до њихових зграда, заједнички ресурси и погодности погођени Пројектом;
- Особе или правни субјекти које су формални власници, или закупци, или законски корисници на основу одредаба закона РС, или нерегистровани власници и неформални корисници земљишта, а који су погођени Пројектом због тренутног заузимања земљишта;
- Осетљиве групе и појединци који припадају овим групама, особе које живе испод границе сиромаштва у складу са националним законима, домаћинства која воде жене, самохрани родитељи, стари, особе са посебним потребама или они са дуготрајним здравственим проблемима) погођени пројектом;
- Особе или правни субјекти чији губици не могу бити одређени или предвиђени у овој фази Пројекта.

3.2 Крајњи рок

Крајњи рок је датум мораторијума за сва потраживања према имовини унутар области погођене Пројектом. Особе које се нађу у области Пројекта након крајњег рока немају право на надокнаду или на неки други вид помоћи око премештања. Такође, било какве инвестиције на непокретној имовини (зграде, усеви, воће, дрвеће, шуме итд.) као резултат активности насталих након крајњег рока неће бити подложне надокнади. Политика крајњег рока неће обухватати особе које су постале власници имовине након крајњег рока судском одлуком уколико је судски поступак био у току пре крајњег рока. Одредбе крајњег рока сузбијају опортунистичка потраживања оних који се селе у зону Пројекта искључиво ради очекиване користи.

Како би се подржао крајњи рок за одређивање квалификованости ПАПс за надокнаду и помоћ за пресељење, врши се попис особа и имовине истог тренутка када се одреди област Пројекта, како би се набројали сви могући утицаји, подржани, по могућству, видео и фотографским доказима. Извештај о истраживањима потписују ПАПс и БоЕ. Датум почетка пописа сматра се крајњим роком. Пре пописа, БоЕ објављује обавештења о крајњем року у локалним новинама, информишући све власнике и кориснике о почетку процеса експропријације. Крајњи рок се такође јавно објављује на огласним таблама у локалним заједницама и релевантним општинама и на консултантским састанцима, заједно са пратећим објашњење. Јавно обавештење се такође поставља, по потреби, на често посећиваним локацијама широм погођених области.

3.3 Матрица права

Табела 2 Матрица права

Врста губитка	Особа која има право	Политика надокнаде
A – ЕКОНОМСКО ПРЕМЕШТАЊЕ		
ЗЕМЉИШТЕ		
Пољопривредно земљиште без обзира на озбиљност губитка (да ли је у питању делимичан или потпуни губитак имовине)	Власник са формалним власништвом (укључујући оне који имају потраживања према земљишту која су призната или препозната на основу националних закона)	Заменско земљиште једнаке или веће вредности и сличне учинковитости у непосредној близини или у околини одузетог земљишта заједно са свим трошковима расељавања и административним таксама потребних за пренос власничких права, уколико постоје. Или Новчана надокнада по трошковима замене: тржишна цена имовине + тржишна цена за побољшања + рад и време потребно за побољшање по тржишној цени + трошкови пресељења + таксе за пријаву, административне и пореске таксе.
	Закупац са важећом документацијом о праву на закуп који обрађује пољопривредно земљиште у складу са уговором	Надокнада за сва побољшања земљишта (као што је наводњавање). Надокнада се исплаћује по трошковима замене: тржишна цена за побољшања + рад и време потребно за побољшање по тржишној цени + трошкови премештања опреме и инсталација, уколико постоје. и Заменско земљиште за закуп, уколико је земљиште закупљено од државе
	ПАПс без формалног власништва (у поседу земљишта пре крајњег рока)	Надокнада за сва побољшања земљишта (као што је наводњавање). Надокнада се исплаћује по трошковима замене: тржишна цена за побољшања + рад и време потребно за побољшање по тржишној цени + трошкови премештања опреме и инсталација, уколико постоје + прелазна помоћ и Заменско земљиште за закуп од државе, по могућству

Врста губитка	Особа која има право	Политика надокнаде
Грађевинско земљиште без обзира на озбиљност губитка (да ли је у питању делимичан или потпуни губитак имовине)	Власник са формалним власништвом (укључујући оне који имају потраживања према земљишту призната или препозната на основу националних закона) или законски корисници грађевинског земљишта у јавном/државном власништву	Новчана надокнада по трошковима замене: тржишна цена имовине + тржишна цена за побољшања (као што је инфраструктура) + рад и време потребно за побољшања по тржишној цени + трошкови пресељења + пријава власништва, административне и пореске таксе, уколико их има + прелазна помоћ или; На захтев власника имовине, ако су испуњени законски услови, заменско земљиште исте или веће вредности и сличних карактеристика у непосредној близини или у околини одузетог земљишта + тржишна цена за побољшања (као што је инфраструктура) + рад и време за побољшања по тржишној цени + трошкови пресељења + пријава власништва, административне и пореске таксе, ако их има + прелазна помоћ
	Закупац са важећом документацијом о праву на закуп	Надокнада: тржишна цена за побољшања (као што је инфраструктура) + рад и време потребно за побољшања по тржишној цени + трошкови пресељења + пријава власништва, административне и пореске таксе, ако их има + помоћ за пренос + надокнада за закуп плаћен унапред, за период који није истекао и Заменско земљиште за закуп, ако је земљиште закупљено од државе
	ПАПс без формалног власништва (у поседу земљишта пре крајњег рока)	Надокнада: тржишна цена за побољшања (као што је инфраструктура) + рад и време потребно за побољшања по тржишној цени + трошкови пресељења + пријава власништва, административне и пореске таксе, ако их има + прелазна помоћ и Заменско земљиште за закуп од државе, по могућству
Неодрживо земљиште, пољопривредно или грађевинско (ако преостала површина земљишта није одржива, може	Власници имовине, закупци или корисници без обзира на њихово формално власништво или права на пољопривредно или грађевинско земљиште	Надокнада према врсти имовине, дефинисана на исти начин као и горе наведене дефиниције у овом делу

бити одузета на захтев ПАПс)	у приватном или јавном/државном власништву	
------------------------------	---	--

Врста губитка	Особа која има право	Политика надокнаде
БИЉКЕ И ЗГРАДЕ НА ПОЉОПРИВРЕДНОМ ЗЕМЉИШТУ (али без физичког премештања)		
Губитак годишњих усева, који нису могли бити убрани пре одузимања земљишта	Власници усева (није важно да ли је власник усева и власник земљишта, или закупац, или неформални власник/корисник земљишта уколико сноси трошкове садње усева или је стекао власништво на неки други, препознат начин)	Новчана надокнада по трошковима замене: тржишна цена одузетих усева умањена за трошкове бербе
Губитак вишегодишњих биљака и дрвећа (воћака, винограда и плодноносних биљака)	Власници биљака (није важно да ли је власник биљака и власник земљишта, или закупац, или неформални власник/корисник земљишта уколико је сносио трошкове садње или је стекао власништво на неки други, препознат начин)	Право на убирање плодова и Новчана надокнада по трошковима замене: тржишна цена младица на основу врсте, сорте и производне вредности + нето губитак за време потребно за гајење таквих биљака према тржишној цени годишње производње + трошкови инвестирања (радна снага, припрема земљишта итд.) у садњу новог винограда, воћњака и слично + прелазна помоћ
Погођени виногради и воћњаци који још не доносе плод		Новчана надоканда по трошковима замене: тржишна цена младица на основу врсте, сорте и производне вредности + нето губитак за време потребно за гајење таквих биљака према тржишној цени годишње производње + трошкови инвестирања (радна снага, припрема земљишта итд.) у садњу новог винограда, воћњака и слично + прелазна помоћ
Дрвна маса (зрела или скоро зрела)		Новчана надокнада по трошковима замене: тржишна цена за дрво одређена на основу вредности „дрвета на пању” + прелазна помоћ
Шуме без зреле дрвне масе		Новчана надоканда по трошковима замене: инвестиције потребне за садњу нове шуме (рад, младице) + нето губитак за време потребно за обнову заменске шуме + прелазна помоћ
Узгајалишта која још не дају принос		Новчана надокнада по трошковима замене: инвестиција у материјал за садњу (младице, рад и други репродуктивни материјал) + нето губитак потребан

	за развој истог узгајалишта + прелазна помоћ
--	---

Врста губитка	Особа која има право	Политика надокнаде
Зфраде које се користе за чување и узгајање стоке (шупе, штале итд.), и	Власници објекта који се користе за чување стоке (није важно да ли је власник објекта и власник земљишта, или закупац, или неформални власник/корисник земљишта под условом да су они сносили трошкове изградње или стекли власништво на неки други, препознат начин)	Новчана надокнада по трошковима замене; тржишна цена објекта + трошкови пресељења + административне таксе потребне за пренос права власништва, ако их има + прелазна помоћ На захтев власника некретнине, ако су испуњени законски услови, одговарајућа заменска некретнина + трошкови пресељења + административна такса за пренос права власништва, ако их има + прелазна помоћ
Сва непокретна побољшања на земљишту (као што је наводњавање).	Власници побољшања (није важно да ли је власник и власник земљишта, или закупац или неформални власник/корисник земљишта под условом да су они сносили трошкове побољшања)	Новчана надокнада по трошковима замене: тржишна цена за побољшања + рад и време за увођење побољшања по тржишној цени
Утицај на запослене у пољопривреди, или у производњи	Радници, запослени	У случају тренутног поремећаја извора прихода, једнократна надокнада биће исплаћена пропорционално нето губитку прихода
		У случају трајног поремећаја прихода, једнократна прелазна помоћ биће исплаћена процењујући разумно време потребно за обнову средстава за живот + Обука за алтернативне послове по потреби + Приоритет у запошљавању на Пројекту, по могућству и од случаја до случаја (У складу са друштвеном проценом у РАПс.
ПОСЛОВАЊЕ-не пољопривредно		
Пословни објекти (продавнице, пословне зграде итд.)	Власници са формалним власништвом (укључујући оне који имају потраживања према објекту која су призната или препозната на основу националних закона)	Новчана надокнада по трошковима замене: објекат по тржишној цени + трошкови премештања опреме и инвентара и поновног постављања и трошкови пресељења + административне таксе потребне за пренос права власништва, ако их има + прелазна помоћ или; На захтев власника некретнине, ако су испуњени законски услови, одговарајућа заменска некретнина исте или веће вредности и сличних карактеристика, у непосредној близини или у околини одузете зграде + трошкови опреме и

Врста губитка	Особа која има права	Политика надокнаде
		пресељења и поновне инсталације и трошкови пресељења + административне таксе потребне за пренос права власништва, ако их има+ прелазна помоћ
	Закупци са важећим документима о праву на закуп који користе објекте према уговору о закупу	Новчана надокнада по трошковима замене: Надокнада за сва побољшања на објекту (као што је реконструкција, обнављање итд.) обрачуната по трошковима замене (материјал + рад + други трошкови потребни за прављење истих побољшања на другом месту) + трошкови премештања опреме и инвентара и трошкови поновне инсталације и пресељења + административне таксе потребне за пренос права власништва, ако их има + прелазна помоћ и; Заменски објекти за закуп, уколико су објекти били узети у закуп од државе
	Власници без формалног власништва (зграде изграђене без грађевинске дозволе на сопственом земљишту или на туђем земљишту - обично у државном власништву)	Новчана надокнада по трошковима замене: објекат по тржишној цени + трошкови премештања опреме и инвентара и поновног постављања и трошкови пресељења + административне таксе потребне за пренос права власништва, ако их има + прелазна помоћ и; Заменски објекти за закуп, уколико су објекти били узети у закуп од државе
Губитак непољопривредних компанија	Власник компаније укључујући власнике нерегистрованих, али легалних предузећа	Трошкови пресељења + прелазна помоћ + накнаде за регистрацију или порез + одговарајући ниво подршке за побољшање способности по отреби ради обнове извора прихода и средстава за живот.
Објекти за становање (куће, станови) али када власник не живи у њима, тако да није потребно физичко расељавање већ се објекти користе за издавање као извор средстава за живот	Власник некретнине, (укључујући оне који имају потраживања према некретнини која су призната или препозната на основу националних закона, и укључујући неформалне власнике - зграде изграђене без грађевинске дозволе	Новчана надокнада по трошковима замене : објекат по тржишној цени + помоћ за пресељење + прелазна помоћ за губитак прихода за разумно време потребно за обнову прихода и средстава за живот
Б - ФИЗИЧКО РАСЕЉАВАЊЕ		
Зграде (стамбене, куће, станови	Власник некретнине (укључујући оне који	Новчана надокнада по трошковима замене; тржишна цена зграде +

итд.)	имају потраживања према некретнини призната или препозната на основу националних закона, и	трошкови пресељења + административне таксе потребне за пренос власничких права, ако их има + прелазна помоћ
-------	---	--

Врста губитка	Особа која има право	Политика надокнаде
	укључујући неформалне власнике - зграде изграђене без грађевинске дозволе)	или; На захтев власника некретнине, ако су испуњени законски услови, заменска некретнина једнаке или веће вредности + трошкови пресељења + административне таксе потребне за пренос власничких права, ако их има + прелазна помоћ
	Закупац погођене некретнине	Трошкови пресељења + потребне административне таксе, ако их има + прелазна помоћ
	Закупац или особа са станарским правом на стан у државном власништву	Обезбеђивање закупа или станарских права исте врсте на другој еквивалентној некретнини у друштвеном или државном власништву у близини. Уколико еквивалентан у државном или друштвеном власништву није доступан у близини, ПАП се нуди стан у државном или друштвеном власништву удаљенији од места одузетог стана + трошкови пресељења + административне таксе потребне за пренос права власништва ако их има + прелазна помоћ
Неодрживе зграде	Власник некретнине (укључујући оне који имају потраживања према некретнини призната или препозната на основу националних закона, и укључујући неформалне власнике - зграде изграђене без грађевинске дозволе)	У случају да преостала зграда није одржива или има физичку препреку за физичко коришћење, може бити одузета на захтев власника. Надокнада се даје на начин предвиђен за ту врсту зграда у складу са овом матрицом.
Ц – ОСТАЛЕ СИТУАЦИЈЕ РАСЕЉАВАЊА		
Зграде у приватном, јавном или државном власништву (напуштене јавне зграде, школе, вртићи или делови зграда)	Неформални корисници, бесправни уљези	Трошкови пресељења + прелазна помоћ и; помоћ у лоцирању заменске некретнине - слична некретнина у државном власништву за вантржишни закуп у близини
Губитак приступа уобичајеним ресурсима, садржајима, и ресурсима и зградама у власништву заједнице	Заједнице или домаћинства	Обнављање јавног власништва или услуга (путеви, зграде од јавног интереса или слично). Обнављање приступа средствима или услугама на претходни ниво.

Утицаји изазвани привременим или делимичним заузимањем земљишта и оштећења на некретнини настала привременог заузимања	Власник некретнине (укључујући оне који имају потраживања према земљишту призната или препозната на основу националних закона)	Тржишна цена закупа за време заузимања земљишта + вредност трошкова замене у складу са овом матрицом за погођене усеве, воћњаке, узгајалишта итд. + надокнада за било какво оштећење имовине процењено по трошковима замене, и;
--	--	---

Врста губитка	Особа која има право	Политика надокнаде
		Земљиште мора бити враћено у првобитно стање. Побољшани квалитет земљишта због површинског слоја који не треба уклањати, осим уколико се другачије не договори са власником.
	ПАПс без формалног власништва (у поседу земљишта пре крајњег рока)	Надокнада за сва побољшања земљишта (као наводњавање). Надокнада се исплаћује по трошковима замене: тржишна цена за побољшања + рад и време потребно за побољшања по тржишној цени + трошкови премештања опреме и инсталација, ако их има + прелазна помоћ + трошкови замене у складу са матрицом за погођене усеве, воћњаке, узгајалишта итд. и Заменско земљиште за закуп од државе, по могућству.
Утицај на осетљиве групе	Осетљиве особе, које припадају осетљивој групи, социјалног статуса који може довести до негативнијег ефекта расељавања него код других или које могу бити ограничене у својој могућности да потражују или искористе предност помоћи при расељавању	На крају свих права дефинисаних овом матрицом, ПАПс ће добити додатну помоћукључујући и правну помоћ као и помоћ у току физичког пресељења. Свака додатна помоћ потребна за било које погођено осетљиво домаћинство биће одређена од случаја до случаја током друштвено-економског истраживања. Овим ПАПс даје се приоритет при запошљавању на пројекту, уколико је могуће.
Неодређени утицај	Било која особа погођена утицајем	Било који неодређени утицај биће ублажен у складу са принципима и циљевима овог ЛАРФ

4 Механизам за притужбе и правну заштиту

Што се тиче жалбених већа и њихових надлежности стављеним на располагање на основу националног законодавства, потребно је изградити Специјални пројектни жалбени механизам. Имајући у виду врсту потенцијалних утицаја Пројекта, Пројекта ће имати Централни механизам за притужбе, тј. Централну канцеларију за повратне информације (ЦФД) на нивоу Коридора Србије д.о.о. као субјекат спровођења. ЦФД служи и као Информативни центар на нивоу Пројекта и као жалбени механизам, доступан свим особама погођеним применом свих подкомпоненти Пројекта током читавог циклуса Пројекта. Пример жалбених смерница у додатку 2 даје приказ примера жалбених смерница (ГГН). Смернице ће бити доступне на српском и другим одговарајућим језицима, уколико буде потребно, током јавних консултација о нацрту СЕП. Примерци ГГН биће доступни на огласним таблама општине/града и у локалним месним заједницама.

ЦФД ће бити успостављена и ефикасна у року од 30 дана након објављивања коначног СЕП. У оквиру истог периода, КС ће именовати одговарајуће квалификоване особе у потпуности упознате са Пројектом, који ће деловати као специјалиста за односе са јавношћу и чланови ЦФД. ЦФД процедура помоћи ће побољшању социјалног учинка Пројекта, с обзиром да је број и природа примљених жалби показатељ начина на који се Пројекат спроводи.

Узимајући у обзир просторну димензију, тј. локацију сваког од подпројекта, договорено је да ЦФД има једног главног члана из Коридора Србије и одговарајућег заменика који ће деловати у његовом одсуству, који ће бити именован да делује као стални члан са овлашћењима у свим активностима. Остали чланови ЦФД укључиваће представника из локалне месне заједнице/града под утицајем специфичног подпројекта или географски повезане групе неколико подпројекта. Трећи члан биће представник ПАПс из непосредне погођене области (најбоље искуство показује да су добро познати, поштовани, и добро прихваћени чланови локалне заједнице најефикаснији чланови). Ова особа може бити неко из јавне службе (извршни представници који раде директно са заједницом, као што су секретари локалне месне заједнице) или приватни грађанин, међутим, потребно је да буду истински представници ПАПсова и локалне заједнице, одабрани у консултацији и договору са заједницом.

4.1 Жалбени поступак

Ажурирани жалбени поступак успостављен је да би Пројекат ојачао процес притужби који се до сада примењивао. Поступак је сумиран у овом поглављу, али је такође доступан у Плану ангажовања заинтересованих особа (СЕП), који је такође израђен за потребе Пројекта.

Жалбени поступак је израђен да буде ефикасан, лак, разумљив и без додатних трошкова за подносиоца жалбе. Пажња ЦФД може се скренути на сваку жалбу било лично или телефоном, или писменим путем, попуњавањем жалбеног обрасца (поштом, факсом или личном испоруком) на адресе/бројеве дате у наставку:

КОРИДОРИ СРБИЈЕ Д.О.О.

Краља Петра 21, 11000 Београд

Тел: +381 -11- 33-44-174

е-маил: залбена@коридорисрбије.рс

Све жалбе биће заведене у Регистар притужби, биће им додељен број и биће потврђен пријем року од 3 дана. Регистар притужби имаће све потребне елементе за одвајање жалби по роду особе која је евидентира као и по типу жалбе. Свака жалба биће заведена у регистар заједно са следећим информацијама:

- опис жалбе,
- датум пријема / потврде враћене подносиоцу,
- опис предузетих радњи (истрага, корективне мере), и
- датум решења и закључења / давање повратне информације подносиоцу.

ЦФД ће уложити све разумне напоре да се обрати подносиоцу жалбе у року од 14 дана од пријема жалбе. Уколико је притужба/жалба неодређена и недовољно јасна, ЦФД је обавезна да помогне и да савет, чак и да доради поднесак, како би притужба/жалба постала јасна, у циљу информисане одлуке од стране ЦФД, у најбољем интересу особа погођених Пројектом. Уколико ЦФД није у могућности да реши питања непосредном корективном радњом, одредиће се дугорочна корективна мера о којој ће се обавестити подносилац жалбе. Одлукама се даје јасна процена притужбе/жалбе, јасна пресуда и препоруке за праведни правни лек, а такође се предлажу мере за будуће понашање које је довело до жалбе, као и мере надокнаде уколико мере ублажавања не могу да исправе штету или повреду. Одлука мора бити у писаној форми и мора се испоручити особи која је поднела жалбу, као и било којој другој особи или субјекту, на који се примењују препоруке или мере или које су обавезне по Закону. Особа која подноси жалбу може изразити своје лично задовољство исходом поступка решавања по жалби.

Уколико жалба не може бити решена или уколико радња није потребна, детаљно објашњење / разлог мора бити дат подносиоцу жалбе о разлозима нерешавања проблема. Одговор такође мора садржати објашњење о томе како особа /организација која је поднела жалбу може да настави са жалбом у случају да исход није задовољавајући.

У сваком тренутку, подносиоци жалбе могу тражити друге правне лекове у складу са правним оквиром Републике Србије у било које време.

ЦФД ће објавити привремени извештај о броју и типу примљених жалби, о решеним и закљученим коментарима, разврстаним по роду и врсти притужби/жалби, сваких 6 месеци након успостављања, као и један коначни извештај након завршетка радова. Иако се формално преузимање радова бележи ЦФД ће наставити рад током Рока за пријаву недостатака за сваки уговор о грађевинским радовима/санацији.

Током фазе изградње Извођач радова, према захтевима националног закона и према одредбама уговора о извођењу грађевинских радова, поставља службеника за жалбе како би се допунио постојећи жалбени механизам. ЦФД и службеник за жалбе извођача радова сарађују блиско и објављују извештаје о жалбама заједно на полугодишњем нивоу следећи процедуре и алате, и покривајући велики број заинтересованих страна утврђених у СЕП.

ЦФД ће се примењивати на све пројектне активности и биће важна за све локалне заједнице погођене пројектним активностима спроведених унутар појединачних деоница.

ЦФД је одговорна за пријем и одговарање на жалбе и коментаре следеће две групе:

- Особа директно погођена пројектом укључујући утицај услед откупа земљишта, расељавања и мера санације,
- Становници заинтересовани и/или погођени пројектом који живе у погођеним заједницама.

ЦФД објављује лако читљив ГГН који мора садржати макар следеће информације: једноставан преглед о конкретној улози ЦФД, домен надлежности, контактне детаље, дијаграм жалби, контактне информације везане за жалбу (где и како).

5 Припрема појединачних РАП(с)

5.1 Развој РАП

На основу овог ЛАРФ, имајући у виду степен утицаја у погледу откупа земљишта и расељавања, израдиће се специфични РАП(с). Циљеви РАП(с) су да прецизирају процедуре које је потребно следити и радње које је потребно предузети како би се на исправан начин стекло земљиште и дала надокнада особама погођеним сваким подпројектом. Радње наведене у РАП омогућиће и пружиће адекватно учешће особа погођених у процесу пресељења, консултације током свих фаза и пуно функционисање жалбеног механизма. Сваки специфични РАП биће заснован на ажурираним и поузданим информацијама о (а) предложеном премештању и његовим утицајима на премештене особе и на друге неповољно погођене групе, и (б) правна питања везана за премештање. У погледу сложености околности пројекта специфични РАП обухвата најмање следеће:

- Опис пројекта и идентификацију пројектне области,
- Идентификацију пројектних активности које доводе до премештања,
- Разматрање алтернатива за избегавање или умањење премештања и успостављање конструктивних консултација са погођеним особама у вези са прихватљивим алтернативама,
- Успостављање механизма за умањење негативних ефеката премештања на особе и заједнице, у највећој могућој мери, током примене пројекта,
- Обезбеђивање свеобухватне процене социјално-економске основе укључујући:
 - истраживање које се састоји од пописа и обухвата тренутне становнике погођене области, ради успостављања основе за израду програма расељавања и изузимања накнадног прилива људи од права на надокнаду и помоћ при премештању,
 - интензитет очекиваног укупног или делимичног губитка имовине, и опсег расељености, физичког или економског, информације о осетљивим групама или особама, правни оквир,
 - стандардне карактеристике физички расељених домаћинстава, укључујући и опис производних система, рад, и организација домаћинстава;
 - основне информације о средствима за живот (укључујући, по потреби, производне нивое и приход који потиче из формалних и неформалних економских делатности) и о животном стандарду (укључујући здравствено стање) расељеног становништва.
- Успостављање базе података РАПс са информацијама о свим погођеним особама и имовини (укључујући контакт податке)
- Навођење неусаглашености у правном оквиру као што је наведено у овом ЛАРФ, као и било каквих промена у законодавству које су ступиле на снагу након објављивања ЛАРФ а покривају битну област и расељавање; бележење неусаглашености између промењеног законодавства и захтева ПР 5, и механизма за превазилажење ових неусклађености,

- Успостављање институционалног оквира, институционалне одговорности за примену, прихватљивост, вредновање и надокнаду губитака и методологију која се користи у процени губитака,
- Успостављање жалбених поступака, примена споразума, мониторинг, евалуација и трошкови и прорачун.

5.2 Циљеви РАП

Циљеви РАП су:

- Умањити могуће негативне утицаје расељености на становништво и имовину,
- Ублажити негативне социјалне и економске утицаје експропријације и привремених или трајних губитака обезбеђивањем надокнаде за губитке имовине на основу трошкова замене и обезбеђивањем примене активности расељавања са објављивањем одговарајућих података, консултацијама и учешћем ПАПс;
- Поновно успоставити или чак побољшати изворе прихода и животни стандард расељених особа на ниво пре утицаја Пројекта,
- Успоставити организационе системе и процедуре мониторинга реализације плана расељавања као и преузети корективне мере.

У оквиру РАП такође је неопходно спровести процену друштвено-економске основе и попис погођених заједница како би се утврдило следеће:

- Тренутни корисници области у оквиру Пројекта, како би се успоставила основа за стварање програма расељавања и како би се избегла опортунистичка потраживања,
- Стандардне карактеристике домаћинства, укључујући опис производног система, рад и организацију домаћинства, са основним информацијама о средствима за живот (укључујући, по потреби, ниво производње и прихода добијених из формалних и неформалних економских делатности) као и животни (укључујући здравствене услове),
- Обим очекиваног губитка имовине (укупни или парцијални) и обим расељавања, било физичког или економског,
- Информације о осетљивим групама, нарочито о оним испод границе сиромаштва, старим и немоћним особама, женама и деци, етничким групама и другим расељеним особама које не штити Закон о експропријацији, и за које морају бити предузете посебне мере,
- Мере редовног ажурирања информација о особама обухваћеним пописом заједно са њиховим средствима за живот и животним стандардом, како би у правом тренутку, тј. када расељавање почне, најновије информације биле доступне. Ако се ажуриране информације значајно разликују од оригиналних, дефинисаће се мере бележења ових промена и ажурирања програма расељавања, на начин који је у складу са оригинално одобреним програмом.

5.3 Одобрење РАП

Активности на изради специфичних РАПс биће објављене на начин да омогућавају значајно учествовање ПАПс. То подразумева фазу прелиминарне припреме, објављивање информација о попису становништва, објављивање резултата пописа у исто време поштујући приватност личних података, објављивање процене друштвено-економске процене, као и објављивање нацрта РАПс. Сврха јавног објављивања и дискусија је обезбеђивање конструктивног учешћа ПАПс у процесу израде, примене и мониторинга инструмената за расељавање.

Први нацрт РАП подноси се ЕБРД на преглед и потврду. Након што буде потврђен, биће и објављен (верзија на српском језику) од стране промотера Пројекта у локалним новинама у заједници (или заједницама) погођеним Пројектом, као и на интернет порталу промотера Пројекта, након чега следе јавне консултације са локалним заједницама и заинтересованим особама. Промотер Пројекта такође јавно објављује сажете информације садржане у РАД како би се обезбедило да погођене особе разумеју процедуре надокнада и да знају шта да очекују у различитим етапама пројекта (на пример, када ће им бити дата понуда, колико времена имају да одговоре на њу, жалбени поступци, судски поступци које је потребно отпочети уколико реговори пропадну). Исход јавних консултација се документује и заједно са коначним документом РАП шаље се ЕБРД на коначну сагласност, коначни РАП ће поново бити објављен у локалним новинама у заједници погођеној пројектом и на интернет порталу Промотера пројекта, а биће доступан током читавог пројекта, примене РАП-а и процеса расељавања.

5.4 Примена РАП

Никакве активности на грађевинским радовима не могу отпочети док и ако се надокнада не исплати, или ако се, у складу са одлуком МоФ, одговарајући износ не пребаци на заложни или сличан рачун, или ако се заменска имовина додели ПАПс, или ако се покрене судски поступак како би се одредила надокнада у случају да се не постигне споразумно мирно решење.

Примена РАПс је обавеза промотера Пројекта. Промотер пројекта надгледа свеукупну примену, сарађује са општинама где се одвијају грађевински радови и активности повезане са изградњом, сарађује са извођачима радова и објављује информације ПАПс и заједницама.

6 Консултације и објављивање

6.1 Јавне консултације

Промотер Пројекта успоставља континуирану везу са погођеним заједницама што је раније могуће у процесу планирања пројекта и одржаваће је током читавог трајања Пројекта. Процес ангажовања обезбедиће њихове смислене консултације како би се олакшао заједнички договор о природи и трајању утицаја; информисано учествовање у стварима које директно утичу на њих; предложене мере ублажавања; подела развоја користи и могућности; као и питања примене.

Документација се објављује и доступна је на јавни увид најкасније до 14 дана пре јавних консултација а довољно времена мора се оставити за подношење примедба након јавних консултација. Све јавне консултације биће објављене путем локалних новина и медија као и на интернет порталу промотера Пројекта. Такође се препоручују додатне активности, у зависности од обима пројекта:

- Јавни састанци са саветодавним групама, релевантним заинтересованим странама, релевантним међународним или локалним институцијама, локалним општинама итд., се препоручују повремено током планирања и примене Пројекта. Такве консултације могу бити од помоћи ако дође до проблема током израде или примене пројекта, јер савети и примедбе дате током таквих консултација могу довести до постизања заједнички прихватљивих решења с.
- Састанци са локалним заједницама са циљем обухватања свих коментара и бојазни ПАПс (појединаца, домаћинстава, пословних субјеката) у најранијим фазама Пројекта.
- Појединачни састанци са ПАПс којисе тичу посебних случајева. Ови састанци такође могу бити организовани по потреби на захтев ПАПс.

6.2 Објављивање докумената

Сва документација идентификована за јавно објављивање биће израђена и објављена на српском и енглеском језику.

Документација мора бити доступна јавности током трајања Пројекта укључујући и његову процену. Верзије на српском језику биће објављене на интернет сајту промотера Пројекта и релевантних локалних општина. Сва обавештења у локалним новинама и медијима биће на српском језику, писана нестручном терминологијом. Сва документација биће представљена ПАПс у процесу експропријације, а нарочито осетљивим групама. Утицаји Пројекта на њихову имовину, као и њихова права морају им бити објашњена, као што је наведено у претходним поглављима. Штампани примерци документације биће доступни у погођеним општинама. Промотер Пројекта је одговоран за целокупно објављивање документације.

7 Мониторинг и евалуација

7.1 Институционални Мониторинг

Ефикасна експропријација и расељавање зависе од посвећености и капацитета свих институција одговорних за израду и примену процеса пресељења. Промотер Пројекта именоване особу одговорну за процес расељавања и за припрему процеса експропријације и расељавања, ради координисања активности везаних за експропријацију између владиних агенција, општина и министарстава.

Промотер Пројекта ће такође водити базу података о расељавању и експропријацији са свим информацијама о погођеним особама и имовини (укључујући контактне информације), која би обухватала све случајеве експропријације и фазу завршетка процеса експропријације за сваки случај (предлози за експропријацију, поднети и/или потписани, понуде надокнада сачињене и/или достављене ПАПс, споразуми који се тичу надокнаде, исплате надокнаде, исплате помоћи за време пресељења, жалбе и покренути судски поступци итд.)

Неке институције имају додатне обавезе приликом мониторинга процеса расељавања, нарочито промотер Пројекта и локалне општине (ЛМ):

Табела 3 Одговорности везане за мониторинг

Задатак	Одговорност
Објављивање ЛАРФ	Промотер Пројекта
Јавно обавештење о почетку експропријације и повезаних радњи током свих фаза експропријације	Промотер Пројекта и ЛМ
Комуникација и консултације са ПАПс	Промотер Пројекта и ЛМ
Активности пре почетка радова	Промотер Пројекта и ЛМ
Пружање помоћи током расељавања	Промотер Пројекта и ЛМ
Исплата надокнаде, /Плаћање додатне помоћи за превазилажење разлика (национални vs. ЕБРД стандарди)	БоЕ
Управљање жалбама	Промотер Пројекта
Мониторинг и извештавање о експропријацији и расељавању	Промотер Пројекта / Спољни консултант
Мониторинг и извештавање током грађевинских радова	Извођач радова и промотер Пројекта / Спољни консултант

7.2 Мониторинг процеса расељавања

Промотер Пројекта спроводиће интерни периодични мониторинг како би обезбедио да ефикасност процеса експропријације и ниво сатисфакције ПАПс буду постигнути. Учесталост мониторинга биће прилагођена тако да одражава екстерно извештавање захтевано од стране финансијских институција, као и фазу процеса експропријације.

Кључни показатељи успешности које је потребно прикупити током процеса мониторинга како би се приступило откупу земљишта и процесу расељавања су следећи:

- Број јавних дискусија и консултација заказаних и одржаних на РАП;
- Број завршених студија експропријације;
- Проценат купљеног земљишта у односу на потребно земљиште стечено за потребе Пројекта, укључујући укупну површину одузетог земљишта, и површину земљишта по особи;
- Број завршених исплаћених надокнада;
- Број дате заменске имовине и обезбеђених кућа;
- Број ПАПс погођених остваривањем права власништва над зградама и земљиштем;
- Број и износ уплата за губитак прихода;
- Број и врста помоћи дата осетљивим групама; и
- Број и врста жалби, укључујући судске поступке до којих је дошло услед експропријације (поднети случајеви, решени случајеви, време потребно за њихово решавање).

Такође, исход мера примењених ради демонстрације ефективног враћања средстава за живот пратиће се на основу података из социјално-економског пописа. Посебан напор треба уложити како би се одредило да ли су осетљиве ПАПс биле у могућности да ефикасно обнове своја средства за живот. Показатељи исхода мониторинга обнављања средстава за живот наведени су у наставку:

- Број и % особа са побољшаним приходом домаћинства;
- Број и % особа са побољшаним условима становања;
- Број и % особа са повећаним нивоом месечне потрошње;
- Број и % особа са побољшањем власништва над имовином;
- Број и % особа које још увек живе испод границе сиромаштва (примењују се исти критеријуми као и они за утврђивање осетљивости).

Промотер Пројекта надгледа примену процеса расељавања и путем интерних, званичних институционалних споразума и преко независног спољног консултанта, ког именује промотер Пројекта. Консултант за екстерни мониторинг и евалуацију биће именован пре почетка расељавања и имаће обавезу да подноси извештаје квартално. На основу кварталних извештаја промотер Пројекта уз подршку спољног консултанта израђује извештај о завршетку у року од два месеца од завршетка расељавања да би сумирао примену. Извештај треба да потврди да су сви физички уноси дати у специфичним РАПс остварени и да су све услуге пружене. Такође, извештај треба да процени да ли су предложене мере ублажавања постигле жељени ефекат. Друштвено-економски статус погођеног становништва требало би измерити у односу на основне услове становништва пре расељавања, успостављене кроз

попис и студије друштвено-економске основе. Посебни напори морају се уложити да би се потврдило да су осетљиве групе и особе, међу осталим погођенима, биле у могућности да ефикасно обнове средства за живот, нарочито уколико им је била дата опција да одаберу пакет надокнаде са најмањим ризиком.

7.3 Мониторинг привременог приступа земљишту за грађевинске радове

У току грађевинских радова Извођач радова може захтевати да привремено заузме земљиште у приватном власништву. Овим процесом управља Извођач радова, међутим, одређене одредбе се уводе у уговоре о извођењу јавних радова и надгледању како би се обезбедило да привремени закуп не утиче негативно на власнике земљишта.

Промотер Пројекта обухватиће у Тендерској документацији одредбе које се накнадно преносе у Уговор о извођењу грађевинских радова, одређујући обавезну усаглашеност са одредбама овог ЛАРФ у мери у којој је могуће. Такви споразуми такође се уносе и Уговор о консултантским услугама.

Минимална обавеза Извођача радова је да промотера Пројекта обавести преко консултанта за надзор о било каквој будућој потреби за привременим заузимањем земљишта, заједно с анацртом уговора о закупу склопљеног са власником земљишта. Уговор о закупу биће предмет промотера пре неоповргавања како би се осигурало да одредбе уговора буду у складу са принципима овог ЛАРФ.

Консултант ангажован да надгледа јавне радове имаће обавезу да месечно надгледа примену ових уговора (редовна исплата, враћање земљишта по уговору о закупу онда када закуп престане) и да шаље повратни извештај промотеру Пројекта.

8 Институционални договори

8.1 Остале кључне институције одговорне за примену пројекта

Ово поглавље нуди општи преглед државних институција, њихову надлежност одређену законом као и њихове одговорности током примене Пројекта. Многе од ових институција нису учесници у правном поступку расељавања или експропријације, али имајући у виду природу Пројекта, могу обезбедити информације или донети одлуке које могу утицати на премештање.

Списак кључних државних институција које нису директно укључене у правни процес експропријације и расељавања, и које имају велики национални утицај у процесу доношења одлука обухватају:

- Генерална скупштина као највише тело законодавне власти, које усваја нове законе или измене и допуне постојећих закона;
- Влада РС (ГоРС) која има врховну извршну власт права законодавне иницијативе, а која такође доноси секундарне прописе и подзаконска акта који могу бити важни,
- Министарство државне управе и локалне самоуправе (МоПАЛСТГ) које надгледа и координира рад локалне самоуправе.

8.2 Кључне институције у процесу откупа земљишта и расељавања

Институције које могу бити укључене у процес откупа земљишта, укључујући законски процес експропријације, представљене су у регледу у наставку. Ове институције имају одређене одговорности и договоре о примени захтева овог ЛАРФ као и самих специфичних РАП(с).

Табела 4 Кључне институције у процесу откупа земљишта и расељавања

Институције	Кључне одговорности током расељавања /експропријације
Генерална скупштина РС	Проглашава јавни интерес по закону
Влада РС (ГоРС)	Проглашава јавни интерес експропријације (ако то није урађено законом)
Министарство грађевине, саобраћаја и инфраструктуре	Предлаже, израђује и координира просторни план РС и документа регионалног планирања Управља регистром просторних планова
Коридори Србије	Као промотер Пројекта: примењује и координира све активности - расељавања на основу овог ЛАРФ и појединачних РАП(с) - објављује крајњи рок путем јавне објаве за релевантну општину, као део процеса експропријације; - израђује посебне РАП(с) и друга документа;

Институције	Кључне одговорности током расељавања/експропријације
	<ul style="list-style-type: none"> - Примењује РАП(с); - објављује ЛАРФ и друга документа; одржава јавне консултације у свим фазама Пројекта - укључује релевантне заинтересоване стране; - примењује мере ублажавања расељавања - успоставља и управља ЦФД - управља жалбама ПАПс и заинтересованих страна - надгледа и оцењује процес расељавања - врши претходни надзор и одобрава договорене споразуме између извођача и власника погођених тренутним заузимањем земљишта - надгледа процес тренутног заузимања земљишта док се земљиште не врати власницима у складу са овим ЛАРФ - извештава ЕБРД о свим питањима на основу ЛАРФ
Путеви Србије	Као БоЕ управља процесом процене одузетске имовине и плаћа надокнаду за одузету имовину, а по потреби плаћа и додатну надокнаду како би се премостила неусклађеност са ПР 5
Министарство финансија	Зајмопримац
Пореска управа (децентрализована на општинске јединице, али под МоФ)	Пружа процену (вредновање) тржишне вредности пољопривредног или грађевинског земљишта
Акредитовани стручњаци	Процена за све врсте зграда, и другог додатног земљишта
Локалне самоуправе, укључујући њихову администрацију	Локалне општине воде и управљају процесом експропријације (Одсек за имовинске послове)
Министарство пољопривреде и заштите животне средине	Пружа информације о доступном земљишту за замену
Републички геодетски завод, Државни катастар непокретности, децентрализоване јединице	<p>Пружа званичне информације о свим непокретностима, укључујући земљиште, зграде, куће итд.</p> <p>Пружа званичне правне информације о власницима непокретности</p> <p>Пружа информације о поседницима непокретности</p> <p>Обухвата објашњење процеса експропријације</p> <p>Врши промене законског власништва власника непокретности</p> <p>након откупа земљишта, експропријације итд.</p>
Надлежни општински судови	Одређују надокнаду уколико се не постигне пријатељски споразум

